

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA YAKLAŞIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEHİR PLANCISI MELTEM PARLAK

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Planlama Programı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

MAYIS 2010

ÖZET	6
SUMMARY	7
GİRİŞ	8
1 TEMEL KAVRAMLAR	10
1.1 KÜLTÜR	10
1.2 KÜLTÜREL MİRAS	11
1.3 KÜLTÜR POLİTİKALARI	12
1.4 KÜLTÜR ENDÜSTRİLERİ	14
1.5 BÖLÜM SONUCU	16
2 KÜLTÜRÜ TEMEL ALAN ULUSLARARASI YAPILANMALAR	17
2.1 UNESCO	17
2.2 ICOMOS	19
2.3 AVRUPA KENTLER BİRLİĞİ (EUROCITIES)	21
2.4 AVRUPA KENTSEL ŞARTI	22
2.5 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ	26
2.6 'BİR ORTAK MİRAS' AVRUPA KONSEYİ KAMPANYASI	27
2.7 BÖLÜM SONUCU	29
3. KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA YAKLAŞIMI	31
3.1 KÜLTÜRÜN STRATEJİK ÖNEMİ	31
3.1.1 Kentsel Değerler ve Kültür Arasındaki İlişki	35
3.2 KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA YAKLAŞIMI	39
3.3 BÖLÜM SONUCU	44
4 KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA KAPSAMINDA MODEL ve ÖRNEKLER	45
4.1 KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA REHBERİ ÖRNEKLERİ	45
4.1.1 Rehberin Amaçları	47
4.1.2 Kültür Odaklı Planlama Yaklaşımının Önemi:	47
4.1.3 Kültür Odaklı Planın Hazırlanması İçin Gerekli Uygulama Önerileri	50

4.2 BARCELONA KÜLTÜR ODAKLI STRATEJİK PLANI.....	56
4.3 VALENCİA KÜLTÜR ODAKLI KENTSEL GELİŞME PROJELERİ	64
4.3.1 Riva Planı.....	64
4.3.2 Sanat ve Bilim Kenti (City of Art and Science)	67
4.3.3 Projenin Kentsel Gelişmeye Açısından Önemi.....	69
4.4 NEWCASTLE VE GATESHEAD KÜLTÜR ODAKLI KENTSEL GELİŞME PROJELERİ.....	70
4.4.1 Newcastle ve Gateshead Projelerinin Ortaklık Yapısı.....	73
4.4.2 Projenin Kentsel Gelişme Açısından Önemi.....	74
4.5 BİTLİS KÜLTÜR ODAKLI YOL HARİTASI	75
4.5.1 Kültürün Ele Alınış Biçimi	78
4.5.2 Ortak Vizyon:	79
4.5.3 Amaç:.....	79
4.5.4 Temalar:.....	80
4.5.5 Stratejik Hedefler, Hedefler ve Eylem Alanları:	80
4.6 BÖLÜM SONUCU	85
SONUÇ:.....	87
Ek-1.....	89
KAYNAKÇA:.....	92
Şekiller:.....	4
Resimler:.....	4
Haritalar:.....	5

Tablolar:

Tablo 1: Kültürel ve yaratıcı Sektörün diğer endüstrilerle karşılaştırması.....	34
Tablo 2: Geleneksel Planlama Yaklaşımı ve Stratejik Planlama Yaklaşımı arasındaki farklar	49

Şekiller:

Şekil 1: Kültürel Kaynaklar.....	37
Şekil 2: Odaklar.....	78
Şekil 2: 1. Stratejik hedefin şematik gösterimi.....	81
Şekil 3: 2. Stratejik hedefin şematik gösterimi.....	82
Şekil 4: 3. Stratejik hedefin şematik gösterimi.....	83
Şekil 5: 4. Stratejik hedefin şematik gösterimi.....	84

Resimler:

Resim 1: Barselona.....	56
Resim 2: Barselona.....	57
Resim 3: Valencia	64
Resim 4: Valencia Tarihi Kent Merkezi.....	65

Resim 5: Turia Nehri	66
Resim 6: Valencia Sanat ve Bilim Kenti.....	67
Resim 7: Sanat ve Bilim Kenti Kompleksi içindeki L’Hemisferic Binası.....	68
Resim 8: Oşinografi Enstitüsü.....	68
Resim 9: Sanat Sarayı.....	69
Resim 10: Newcastle ve Gateshead.....	70
Resim 11: Baltık Un Değirmeni	71
Resim 12: Gateshead Milenyum Köprüsü.....	71
Resim 13: Sage Opera Evi.....	72
Resim 14: Sage Opera Evi.....	72
Resim 1: Bitlis’in havadan görünümü	75
Resim 2: Bitlis Evleri	76
Resim 3: Bitlis’te yer alan tarihi köprüler	76
Resim 4: İhlasiye Medresesi.....	77

Haritalar:

Harita 1:Bitlis’in Türkiye içerisindeki konumu	75
--	----

ÖZET

Bu çalışmada; kentlerin politik, ekonomik ve buna bağlı olarak değişen fiziksel yapısı karşısında ortaya çıkan kavramlar incelenerek, yeni bir yaklaşım olan kültür odaklı planlama ele alınmıştır. Kültür odaklı planlama yaklaşımının temel özellikleri ortaya konularak, kentsel gelişme için ne anlam ifade ettiği araştırılmıştır.

Birinci bölümde, kültür odaklı planlama yaklaşımının teorik altyapısını oluşturan kavramlar ortaya konmuştur. Bu kavramların birbirleriyle olan ilişkileri incelenerek, kültür odaklı planlama yaklaşımına olan katkıları incelenmiştir.

İkinci bölümde, kültür odaklı planlama yaklaşımının tartışılmasına zemin hazırlayan, kültürü temel alan uluslararası yapılanmalar ele alınmıştır. Uluslararası yapılanmaların kent ve kültürü ne şekilde ele aldığı incelenerek, kültürle ilgili temel yargı ve tanımlamaların ortaya çıkışı araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde, kültürün stratejik öneminin keşfedilmesi anlatılarak, kentlerin geçirdiği ekonomik ve sosyal değişim üzerinde durulmuştur. Kültür odaklı planlama yaklaşımının temel özellikleri tanımlanarak, kentsel gelişmeye için ele alınış biçimi incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, kültür odaklı planlama örneklerine yer verilmiştir. Farklı büyüklük ve içerikteki kültür odaklı gelişme sistematiği ve örnekleri incelenerek, kültür odaklı planlamanın kentsel gelişme üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Sonuç bölümde ise kültür odaklı planlamaya dair genel bir değerlendirme yapılarak, kentsel gelişme açısından önemi sorgulanmıştır.

SUMMARY

This study attempts to define emerging concepts depending on the political, economic and physical changes of the city. The broad definition and basic features of cultural planning approach are examined and definition of cultural planning as an engine for urban development is argued.

It starts with the definition of terms that form the theoretical structure of cultural planning. The relationship between different terms are discussed. The contribution of these terms to cultural planning are examined.

In the second chapter, international organizations based on culture are examined. The role of culture based international organizations consisting of the discussion background of cultural planning is explained extensively. The relationship between city and culture is discussed from the perspective of international organizations. Historical background of the main definitions relate to culture are examined carefully.

In the third chapter, the strategic importance of culture is defined and economic and social transition of cities is emphasized. Definition of the term 'cultural planning' is analyzed and the importance of cultural planing approach for urban development is explained extensively.

In the forth chapter, different case studies about cultural planning in various scale from all over the world are analyzed.

In conclusion part, cultural planning is evaluated and importance of cultural planning for urban development is questioned.

GİRİŞ

Kentler, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren; iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi, yeni ekonomik yönelimlerin ortaya çıkması ile birlikte, yeni bir sürecin içine girmiştir. Bu dönüşüm süreci içerisinde zaman ve mekan kavramları yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alandaki değişimler; kentin algılanış biçimlerinin de değişmesine neden olmuştur. Bu değişim, teknoloji alanında gerçekleşen yeni gelişme ve ilerlemelerle birlikte toplumsal yaşamın farklı düzeylerde kolaylaşmasına neden olmuştur. Bilgiye erişim olanağı artarken, bireylerin farklı alanlardaki üretkenliğine olanak sağlamıştır. Ekonomik, politik ve teknolojik alanda gerçekleşen bu değişim kentte yeni kullanım biçimlerinin ortaya çıkmasına ve mevcut arazi kullanım biçimlerinin yeni koşullara göre değişmesine neden olmuştur. Ekonomik sistemin öncelikleri değişerek; bilgi, kültür ve toplumsal hizmetlerin yoğunlaştığı kentler ortaya çıkmaya başlamıştır. Kente yüklenen anlam ve misyonun değişmesi, kentte yaşayanların istek ve beklentilerinin de değişmesine neden olmuştur. Kentin değişen nüfus profili farklı ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeni arayışlar içerisine girmiştir.

Kentin gelişme dinamiklerini geleneksel yöntemlerle açıklamaya çalışan planlama yaklaşımları kentin değişen yapısı karşısında yetersiz kalmış, kentin yeni dinamiklerini planlama çalışmalarına dahil edememiştir. Kültürel çeşitliliğin, farklılıkların, ifade özgürlüklerinin giderek daha fazla önem kazandığı kentler kendilerini keşfetme süreci içine girmişlerdir.

Kentlerin farklılıklarını keşfetme sürecinde, kentin kimlik öğeleri ve kültürel kaynakları önemli birer ayırt edici özellik olarak ön plana çıkmıştır. Kültürün uzun yıllar geleneksel tanımı ile ele alınması ve kültürün yönetimler tarafından yapılandırılan kültür, sanat ve boş zaman değerlendirme aktivitesi olarak görülmesi nedeniyle kültür her zaman planlamanın dışında değerlendirilmiştir. Kültürün kentsel gelişme planlarındaki ifadesi kültür-sanat etkinlikleriyle kısıtlı kalmış, kültürün kentle olan bağlantısı kurulamamıştır. Bu kapsamda ele alınan kentler, insan ögesinden yoksun, kentin gündelik yaşam alışkanlıkları ve kültürel zenginliklerini göz ardı eden, birbirinin benzeri, tek kutuplu alanlar haline gelmiştir. Kültür adı altında gerçekleştirilen koruma çalışmaları, yaşayan kültürel mirası dikkate almamaları nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Bugün kentler, farklı dinamiklerle biçimlenmektedir. Bu dinamiklerin oluşmasında da yaşam kalitesini arttıran, farklılıklara yer açan, çeşitliliği savunan, katılımcı, homojen, kültürel açıdan zengin ve kimlik sahibi öğeler ön plana çıkmaktadır. Günümüz planlama anlayışı kentin sahip olduğu kültürel değerleri koruyan, kendi kültür politikalarını oluşturan bir anlayış öngörmektedir. Kentin geleceğini, kültürel kaynaklar temel alınarak oluşturulan vizyona dayalı, belirlenen hedef ve amaçların kültür eksenini üzerinden oluşturulduğu planlama yaklaşımı yönlendirmektedir.

Bu çalışmanın amacı; kentsel ve toplumsal gelişmenin kültür ve kültürel kaynakların merkeze koyulduğu bir planlama yaklaşımı ile sağlanıp sağlanamayacağını araştırılmasıdır.

Çalışmanın kapsamı, kültür odaklı planlama yaklaşımının ortaya çıkmasını sağlayan süreçlerin incelenmesi, temel kavramlarının ortaya çıkarılması, uygulama örneklerinin araştırılması ve yaklaşımın temel özelliklerinin saptanması ile sınırlıdır.

Bu kapsamda, kültür odaklı planlama yaklaşımının temelini oluşturan kültür kavramının, farklı disiplinler tarafından ele alınış biçimi incelenmektedir. Kültür ve planlama arasındaki ilişki farklı disiplinler üzerinden değerlendirilmektedir. Kültürün; politika, mekan ve ekonomi ile kurduğu ilişkinin boyutları araştırılmaktadır.

Uluslararası düzeyde kavramın tartışılmasına zemin hazırlayan uluslararası çalışmalar incelenerek, kent ve kültür ilişkisine yaptıkları katkı ve açılımlar ortaya konulmaktadır.

Kültürün stratejik önemi üzerinde durularak, ekonomideki payı ve dönüşümü araştırılmaktadır. Kültür odaklı planlama yaklaşımının temel özellikleri ortaya çıkarılarak, kültür odaklı planlama yaklaşımını diğer yaklaşımlarından ayıran özellikler sıralanmaktadır.

Kültür odaklı planlama süreci belirli bir sistematik içerisinde değerlendirilerek, uygulanmış örnekler incelenmektedir. Örneklerin temel özellikleri karşılaştırılarak, kentsel gelişmedeki rolü belirlenmektedir. Ayrıca, uygulama örnekleri üzerinden deneyim transferi sağlanıp sağlanamayacağı araştırılmaktadır. Farklı ölçek ve kapsamdaki kültür odaklı planlama çalışmaları ele alınarak, yaklaşımın farklı ölçekler üzerinden kenti ne şekilde etkilediğini ortaya konacaktır.

1 TEMEL KAVRAMLAR

Kültürün ele alınış biçimi kültür odaklı planlama yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle, kültür ve kültürle ilişkili kavramların planlama perspektifinden değerlendirmesi büyük önem taşımaktadır. Kültür ve bununla ilintili olarak kültürel miras, kültür politikaları ve kültür endüstrileri çalışmanın temel kavramlarını oluşturmaktadır.

1.1 KÜLTÜR

Kültür, en temel sözlük tanımı ile '1. Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü 3. Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi'¹ olarak ifade edilmektedir.

Oldukça geniş bir tanıma sahip kültür kavramı, farklı alanlarda, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. 1982 yılında, Meksika'da düzenlenen 'Kültürel Politikalar Dünya Konferansı'nda kültür şu şekilde ifade edilmiştir: Kültür, entelektüel yenileme ve insan gelişmesinin yön verici kaynağıdır. Bu tanım, sadece 'geleneksel' ya da 'üst düzey' sanat anlayışını değil, yaratıcı kentler ve popüler kitle kültürünü de kapsamaktadır. Antropolog Ulf Hannerz ise daha kolektif bir tutumla kültürün tanımını şu şekilde yapmaktadır: 'İnsanın toplumun bir üyesi olarak yaratması ve yarattıkları'

Raymond Williams 'In The Long Revolution' adlı eserinde kültürün şu temel özelliğine dikkat çekmektedir: Kültür, sanat ve öğrenmenin dışında, kurum ve alışlagelmiş davranışlarla da ifade edilebilen, belirli anlam ve değerler içeren, belirli bir yaşam tarzıdır. Kültürün bu tanımı, kültür ve toplum arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir.²

¹Türk Dil Kurumu,

<http://www.tdk.org.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&KELIME=kültür>, 13.03.2010

² Ghilardi, Lia; Council of Europe Cultural Planning and Cultural Diversity Report, Noema Research and Planning Ltd. London

Prof. Dr. İlhan Tekeli'ye göre; kültür, antropolojinin temel kavramıdır. Kültür kavramı en geniş içeriğini antropolojide kazanmaktadır. Kültür, antropolojinin kapsamı içinde kullanıldığında yaşamın tümünü kapsamaktadır. Kültür, bireylerin toplum içinde yaşarak oluşturduğu bir şeydir. İnsanlar sembolleştirme kapasitesine sahip oldukları için bir dil oluşturabilmektedir. Bu dil aracılığıyla da, doğa ve toplum içinde yaşarken geliştirdikleri bilgileri, inançları, değerleri, ideolojileri ve tutumları birbirine nakletmekte, dolayısıyla zaman içinde biriktirerek geliştirebilmektedirler. İşte bu yolla oluşan bir kültür, etkili olduğu alanlarda, yaşayanların iş yapma biçimlerini ve yaşam kalıplarını belirtmektedir. Bu özellikleri olan kültürler bir insan tarafından taşınmasına rağmen ondan bağımsız bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle de, bireyden ayrılmış bir biçimde, kültürün maddi ve maddi olmayan anonimleşmiş ürünlerinden söz edilebilmektedir.

Kültür sözcüğü, antropolojinin kullandığı geniş kapsamıyla alındığında, üretimden tüketime, eğitimden eğlencesine, dinden sporuna kadar yaşamın tüm bölümlerini içine almaktadır.³

1.2 KÜLTÜREL MİRAS

Kültürün insan ve mekanla olan ilişkisi, kültürel miras kavramını ortaya çıkarmaktadır. Son on yıl içerisinde önemli bir değişim geçiren kültürel miras kavramı farklı zamanlarda farklı şekillerde ele alınmıştır. Bugün, kültürel miras kavramı anıtsal yapıların yanı sıra, somut olmayan kültürel miras, etnografik ve endüstriyel miras gibi farklı kategorileri de içermektedir. Kültürel miras tanımının geçirmiş olduğu en önemli değişim geçmişin yanı sıra bugünün yaşayan mirasının da kültürel miras tanımı içerisinde değerlendirilmesidir. Yerel sanatlar, yerel müzik, dil ve yaşam tarzları gibi kavramlar da kültürel mirasın kapsamı içerisinde ele alınmaktadır.⁴

³ Tekeli İ. , Kültür politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal Çevre ve Tarihi Çevreyi Korumak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Birinci Basım, Syf:26, Ağustos 2009

⁴ UNESCO, cultural Heritage, http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=2185&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

Birleşmiş Milletler'in bir kurumu olan ve kültür alanında ileri düzeyde çalışmalar yürütmekte olan UNESCO'nun 'kültürel miras' tanımı anıtlar, yapı toplulukları ve sit alanlarını kapsamaktadır.

Anıtlar: Tarih, sanat ve bilim açısından insanlığın evrensel değeri olarak kabul edilen; mimari çalışmalar, heykel ve resim çalışmaları, arkeolojik nitelikteki unsur ve yapılar, yazıtlar, mağara ve eleman bileşimleri,

Yapı Toplulukları: Mimari yönleri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle; tarih, sanat veya bilim açısından insanlığın evrensel değeri olarak kabul edilen, ayrı ya da birleşik yapı toplulukları,

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik ya da antropolojik açıdan insanlığın evrensel değeri olarak kabul edilen, insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.⁵

1.3 KÜLTÜR POLİTİKALARI

Kültür politikaları, uzun yıllar boyunca merkezi ve yerel yönetimin düzenlediği kültür ve sanat faaliyetleri kapsamında değerlendirilmiştir. Ancak, kültürün stratejik öneminin anlaşılması ile birlikte, kültür ve kültür politikaları karar alıcılar tarafından ekonomik gelişmeden, toplumun farklı katmanları arasındaki homojenliğin artırılmasına kadar birçok farklı alanlarda yönlendirici olmaya başlamıştır.

Kültür politikaları son yirmi yılda başta batı Avrupa kentleri olmak üzere fiziksel ve ekonomik yenilemenin en önemli araçlarından biri haline gelmiştir. Avrupa kentleri 70'li yılların sonu ve 80'li yılların başından itibaren ekonomik bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu yıllar içerisinde gerçekleşen bir başka önemli değişim ise Avrupa'da merkezi yönetimin elinde olan gücün, yerel ve bölgesel yönetimlere doğru desantralize olmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni kültürel talepler ve sosyal hareketlerdir. 1970 ve 1980'li yıllarda yaşanan ekonomik yeniden yapılanma süreci sosyal ve ekonomik anlamda bir çok değişime yol açmıştır. Bu ekonomik değişim, bir çok kenti ve bölgeyi farklı anlamda etkilemiştir. Karar alıcılar bu değişim

⁵ UNESCO, Convention Concerning The Protection of The World Cultural And Natural Heritage

sırasında kültürel politika geliştirilmesinin yerel ekonomik tabanı çeşitlendirmek ve sosyal uyumu sağlamak için çok önemli bir araç olduğunu keşfetmişlerdir. Bununla birlikte; boş zaman değerlendirme, turizm, medya ve moda gibi kültür endüstrileri alanında gelişmekte olan ekonomik sektörler ve geleneksel endüstri alanında oluşan iş kayıplarını dengeleme konularına özel olarak odaklanılmıştır. Canlı ve kozmopolit bir kültürel yaşamın bir kentin markalaştırılması ve 'uluslararası' hale getirilmesi stratejileri üzerindeki önemi fark edilmiştir. Canlı ve kozmopolit bir yaşam tarzının, başta ileri teknoloji endüstrisi ve gelişmiş hizmet sektörleri olmak üzere eğitilmiş işgücünü kente çekmesi kültürün önemini bir kez daha vurgulamıştır. Kültürel aktivitelere katılım, işsiz genç nüfus, kente yeni yerleşenler, göçmenler ve ekonomik yeniden yapılanma ile yerinden edilen sosyal grupların yerel çevreye entegrasyonu açısından büyük önem taşımaktadır.⁶

1990'ların başından itibaren, Avrupa'da; büyüklük, nüfus, konum ve ekonomik işlev açısından farklı özelliklere sahip birçok kent kültür politikalarını;

- eski kent merkezlerinin yeniden yapılandırılması
- kentin çeperinde yeni merkezlerin inşa edilmesi
- kentin markalaştırılması ve imajının geliştirilmesi

için araç olarak kullanmıştır.

1990'lı yıllar boyunca kültür politikalarının odak noktası;

- sosyal kapitalin geliştirilmesi (sosyal dahiliyet, yeni istihdam stratejileri vb.)
- yaratıcı çevrelerin geliştirilmesi(yenilikçi endüstriyel çevreler)

olmak üzere daha geniş bir alanı kapsayacak şekilde değişmiştir.⁷

Kültür politikaları, ekonomik sınıflar, uluslararası ilişkiler, göçmen hakları, teknoloji, eğitim, toplumun gelişmesi gibi bir çok temel konu ile ilintilidir. Kültür politikaları,

⁶ Bianchini, F., Parkinson M. Cultural policy and urban regeneration: the West European experience, Manchester University Press 1993, Syf: 3-8

⁷ Cultural Planning and Mapping, <http://www.culturalplanning-oresund.net/eng-kulturplanlaegning.htm>

gündelik yaşamdan, ulusal kuruluşlar, ortaklıklar, sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşlarına kadar geniş bir alanı kapsamı içerisine almaktadır.

1.4 KÜLTÜR ENDÜSTRİLERİ

Kültür endüstrileri; somut ve somut olmayan sanatsal ve yaratıcı üretimde bulunan, kültür varlıkları ve bilgiye dayalı mal ve hizmetler (hem geleneksel hem de çağdaş) yoluyla refah ve gelir yaratıcı potansiyele sahip olan endüstrilerdir.

Kültür endüstrilerinin ortak özelliği; yaratıcılık, kültürel bilgi ve entelektüel değerleri, sosyal ve kültürel anlamdaki ürün ve servislerin yaratılması için kullanmalarıdır. Kültür endüstrileri; reklamcılık, mimarlık, el sanatları, tasarımcı mobilyaları, tasarımcı kıyafetleri, film, video, görsel ve işitsel sanatlar, grafik tasarım, eğitim, canlı müzik, gösteri sanatları, eğlence, televizyon, radyo, internet yayını, yazarlık ve yayıncılık gibi oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır.

'Kültür endüstrileri' kavramı birçok yerde 'yaratıcı endüstriler' kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak; kültür endüstrileri, kültürel ve doğal miras, geleneksel bilgi birikimi ve yaratıcılığın sanatsal bileşenlerinden beslenmektedir. Yaratıcı endüstriler ise yaratıcılık, yenilik, yetenek gibi bireyin kendi entelektüel bilgi birikimine bağlıdır.

Bunun yanı sıra, kültür endüstrileri, 'fikri mülkiyet' (Zihinsel faaliyet sonucu ortaya çıkan ve telif hakkı alınabilen ticari ürünlerdir. Fikri haklar; marka, patent, tasarım, yayın hakları gibi hakları içermektedir) kavramı ile yakından ilişkili olmasına rağmen bir takım farklılıklar taşımaktadır. Fikri mülkiyet; bilgi odaklı ekonomiler gibi bilimsel ve teknolojik yenilik, yazılım ve veritabanı, telekomünikasyon hizmetleri, donanım ve elektronik cihazların üretimi gibi faaliyetleri kapsamaktadır.⁸

Kültür endüstri kavramının ortaya çıkmasında önemli katkıları olan Adorno, kültür endüstrisini farklı açıdan ele almıştır. Adorno, kültür endüstrisi kavramını 19. Yüzyılın sonu ve 20. Yüzyılın başlarında Amerika ve Avrupa'da yükselmeye başlayan eğlence endüstrisinin kültürel biçimlerinin metalaşmasını vurgulamak amacıyla kullanmıştır. Adorno'ya göre kültür, insanın kendine yaraşır bir toplumda

⁸ UNESCO Backgrounder on Cultural Industries Raporu, http://www.unescobkk.org/fileadmin/user_upload/culture/Cultural_Industries/HK_Open_Forum/Bckgrounder-FINAL.pdf

yaşadığı sanrısının uyanmasına yardımcı olmakta, insanı rahatlatıp uyuşturmaktadır.⁹ Bu nedenle Adorno, bu kültüre karşı çıkmakta, onu kültür endüstrisi olarak tanımlayarak, bu kefeye koyduğu ürünleri küçümsemektedir. Adorno, kültür endüstrisinin, kitlelerin kendiliğinden çıkan bir kültür sorunu ya da popüler sanatın çağdaş bir formu olmadığına altını çizer. Kültürel varlıkların kar dürtüsüyle üretilen standartlaştırılmış mallara dönüştüğünü vurgular.¹⁰ Adorno'ya göre, kültür endüstrisi, modern sanayi toplumunun homojenleşmiş ve rasyonelleşmiş dünyasının düzgün işlemesine yardımcı olma işlevine sahiptir ve bu nedenle vardır.¹¹

Adorno, kültür endüstrisine getirdiği eleştirel tavırla; kültür ve sanatın, ekonomik sistem, politik çerçeve, bireysel ve toplumsal davranışlardan farklı ele alınamayacağına dikkat çekmiştir.

Kültür endüstrisinin gelişmesi ile birlikte sanat ürünlerinin metalaşması, fikri mülkiyetin kurumsallaşması yolunda önemli adımlar atılmaktadır. Bir başka deyişle UNESCO'nun kalkınma tanımında ekonomi alanı dışında yer almış olan alan, kısmen ekonomi alanı içine tekrar sokulmuştur.

Kültür endüstrisinin gelişmesine neden olan etmenler dünyada turizm faaliyetlerinin gelişmesine ve önemli sektör olmasına da neden olmaktadır. Hem genel olarak turizm sektörünün gelişmesi ve onun içinde de 'kültür turizmi' denilen ayrı bir faaliyet alanının belirginleşmesine, farklılıklar üzerine kurulan kültür anlayışının bir başka kanaldan ön plana çıkmasına ve onun paralelinde gelişen korumacılık faaliyetlerinin ekonomik anlamlar kazanmasına neden olmaktadır.

Dünyada yaşanan bu gelişmeler, ülkelerin kültürle ilgili yönetim kurumlarının hangi alanlarda toplanacağını ve kültür politikalarının hangi alanlara müdahale edeceğinin sınırlarını zaman içinde belirginleştirmiştir. Günümüzde bir ülkenin kültür politikaları denildiğinde üç ayaklı bir sistem anlaşılmaktadır. Ayaklardan birincisi ülkenin doğal ve tarihi mirasının sürdürülmesi, ikincisi yüksek kültür alanının geliştirilmesi, üçüncüsü ise kültür endüstrisinin canlandırılması ve düzenlenmesinden

⁹ Adorno, T. *Minima Moralia*, Metis Yayınları, İstanbul, 1998, Syf: 166

¹⁰ Adorno, T. *Kültür Endüstrisini Yeniden düşünürken*, Cogito, Sayı:36 Yaz

¹¹ Adorno, T. *Kültür Endüstrisi, Kültür Yönetimi, İletişim Yayınlar*, 1. Baskı 2007, Syf:48

oluşmaktadır.¹² Kültür farklı ülkelerde ele alınış biçimleri ve sorumlu olan kuruluşlar EK-1'deki tabloda yer almaktadır.

1.5 BÖLÜM SONUCU

Çalışmanın altyapısını oluşturan temel kavramlar planlama perspektifi açısından incelendiğinde, kültür antropolojik tanımı ile ele alınmıştır. Kültürün antropolojik tanımı üzerinden değerlendirilmesi çalışmanın altyapısını oluşturan; kültürel miras, kültür politikaları ve kültür endüstrisi gibi diğer kavramların ele alınış biçimine de yön vermiştir. Çalışmanın kentsel planlama disiplini üzerinden yapılandırılması nedeniyle, temel kavramların kentle olan ilişkisine dikkat çekilmiştir.

¹² Tekeli İ. , Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal Çevre ve Tarihi Çevreyi Korumak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Birinci Basım, Syf:28-29, Ağustos 2009

2 KÜLTÜRÜ TEMEL ALAN ULUSLARARASI YAPILANMALAR

Kültür ve kültürle ilişkili diğer kavramların tanımlanması ve tartışılmasında uluslararası düzeyde yapılanmış kuruluşlar önemli rol oynamaktadır. Kültürü temel alan uluslararası kuruluşlar, kültüre gönderme yapan anlaşmalar, kültürel mirasın korunmasını esas alan sözleşmeler, kültürün çeşitliliğini vurgulayan kuruluşlar hem kavramın zenginleşmesini sağlamış hem de kültür odaklı planlama yaklaşımının oluşmasına kavramsal zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Kentler Birliği, Avrupa Kentsel Şartı ve 'Bir Ortak Miras' Avrupa Konseyi Kampanyası ele alınmıştır.

2.1 UNESCO

UNESCO, Birleşmiş Milletler'in bir özel kurumu olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1946 yılında kurulmuştur. Türkiye, bu Yasayı imzalayan ilk yirmi devlet arasında onuncudur. UNESCO çalışmalarını eğitim, sosyal bilimler, doğal bilimler, kültür ve iletişim alanında sürdürmektedir.¹³

UNESCO, kültür alanındaki çalışmalarını, dünya mirası, kültürel eserler ve soyut miras, kültürel ifade ve yaratıcı endüstriler, kültür politikaları ve kültürlerarası diyalog alt başlıkları üzerinden sürdürmektedir.

UNESCO'nun kültür alanında sürdürdüğü çalışmalardan, kültür programı kültürel çeşitliliğe saygı çerçevesinde somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesidir. Bu amaçla UNESCO kültürel mirasın korunmasında çeşitli standartlar geliştirmiştir. Ayrıca kültürel çeşitlilik ve kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi amacıyla çeşitli sözleşmeler de yine UNESCO çatısı altında üye ülkeler tarafından onaylanarak yürürlüğe konulmuştur. UNESCO'nun yeryüzündeki tüm kültürel ve doğal değerlerin korunması amacı ile hazırlamış olduğu Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi 1972 yılında Paris Genel

¹³UNESCO, UNESCO Hakkında, <http://www.unesco.org.tr/index.php?gitid=1>, İnternet Erişim: 05.06.2009

Merkezi'nde imzalanmıştır. Türkiye 1983 yılında taraf olduğu bu sözleşme ile kendi toprakları üzerindeki kültürel varlıkları koruyup, insanlığın ortak mirası olarak gelecek kuşaklara aktarmayı kabul etmiştir.

Kültür alanında kazanılan deneyim ve bilgilerin toplanması ve paylaşımı UNESCO'nun kültür alanında gösterdiği diğer faaliyetlerdir. UNESCO'nun dünya mirası alt başlığında sürdürdüğü çalışmalardan, 'Dünya Miras Alanları Listesi', somut kültürel mirasın korunması için geliştirilmiş ve en çok bilinen UNESCO uygulamasıdır.

UNESCO 'Dünya Mirası' alanındaki misyonunu şu şekilde özetlemektedir:

- Ülkeleri Dünya Mirası Konvansiyonu'nu imzalamaya teşvik etmek; tabii ve kültürel mirasın korunduğundan emin olmak.
- Konvansiyona dâhil olan devletlerin, kendi ulusal sınırları içerisinde Dünya mirası listesine girecek alanları belirlemeye teşvik etmek;
- Taraf ülkeleri kendi Dünya Mirası alanlarının korunma durumu ile ilgili raporlama sistemlerini kurmaya ve yönetim planını oluşturmaya teşvik etmek
- Teknik destek ve profesyonel eğitim sağlayarak Dünya Mirasının korunması için Taraf Devletlere yardım etmek.
- Birdenbire ortaya çıkan tehlikeler karşısında dünya Mirası kabul edilen alanlar için acil destek sağlamak
- Taraf devletlere; Dünya Mirası'nın korunması amacıyla kamu bilinci oluşturma konusunda destek vermek
- Yerel halkın kendi kültürel ve tabii mirasının korunmasında uluslar arası işbirliğini teşvik etme
- Dünyamızın kültürel ve tabiat mirasının korunmasında uluslararası işbirliğini teşvik etmektir. ¹⁴

¹⁴ World Heritage, About World Heritage, <http://whc.unesco.org/en/about/>, Internet Erişim: 05.06.2009

UNESCO bir varlığın Dünya Mirası Listesi'nde yer alması için, en az birine sahip olması gereken kriterleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Yaratıcı insan dehasının ürününü temsil etmesi,
- Tarihin belli bir zamanını veya kültürel mekanını, mimari veya teknolojinin gelişimini, anıtsal sanatları, şehir veya peyzaj mimarisinin insani değerler arasındaki etkileşimini göstermesi,
- Kültürel geleneğin, yaşayan veya kayıp bir uygarlığın eşi olmayan veya istisnai tanıklığını içermesi,
- İnsan tarihinin anlamını taşıyan veya temsil eden bir yapı, mimari veya teknolojik topluluğun seçkin örneği olması,
- İnsan yerleşimine, toprak veya deniz kullanımına ilişkin bir örnek sunması, özellikle bu örneğin geri dönüşümü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmemesi,
- İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması,
- Evrensel anlamda devam eden ekolojik veya biyolojik gelişimin örneği olması, veya ekosistem, kaynak su, karaya ait gelişim, hayvan ve bitkisel topluluğun örneği olması.¹⁵

2.2 ICOMOS

ICOMOS, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, tekniklerle ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyondur.

ICOMOS'un 107 Ülkede kurulmuş Ulusal komiteleri ve yaklaşık 6500 üyesi bulunmaktadır.

¹⁵ World Heritage, The Criteria for Selection, <http://whc.unesco.org/en/criteria/>, İnternet Erişim: 08.06.2009

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, ICOMOS'un amacı; uluslararası düzeyde anıt ve sitlerin incelenmesini özendirme, korunmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştırmak olarak tanımlanabilir. Türkiye Ulusal tüzüğünde, Türkiye'deki taşınmaz kültür varlıklarının uluslararası düzeyde tanıtılmasını sağlamak ve kültür kanalıyla uluslararası ilişkilerin gelişmesine yardımcı olmak şeklinde 2 madde daha belirtilen amaca eklenmiştir.

ICOMOS'un bu amacını yerine getirebilmek için yaptığı çalışmalar şu şekildedir:

- Anıtların ve Sitlerin incelenmesinde, korunmasında, restorasyonunda ve değerlendirilmesinde uygulanacak Uluslararası önerilerin hazırlanmasına ve kabul edilmesine çalışır.
- Anıtlar ve Sitler ile ilgili dokümantasyon merkezleri kurulması ve geliştirilmesi için Ulusal ve Uluslararası düzeyde işbirliği yapar ve bu belgeleri ICOMOS üyelerinin ve ilgili uzman ve kuruluşların yararına sunar.
- Anıtlar ve Sitler ile ilgili liste, envanter, plan, topografik harita, fotoğraf ve fotogrametri arşivlerinin hazırlanmasında ulusal ve uluslararası işbirliği yapar.
- Anıtların ve Sitlerin korunması, restorasyonu ve değerlendirilmesi için en yeni teknik bilgileri inceler ve yayar.
- Yukarıda açıklanan amaçları gerçekleştirmek için sürekli veya geçici araştırma komisyonları ve uzman komiteleri kurar, bünyesi içinde ve dışında kurulmuş ve kurulacak olanlarla işbirliği yapar.
- UNESCO'ya bağlı merkezi Roma'daki Kültür Eserlerinin Korunması ve Restorasyonu Etüd Merkezi ICCROM, ile, Uluslararası Müzeler konseyi, ICOM ile ve ulusal ve milletlerarası kuruluşlarla işbirliği yapar ve devam ettirir.
- Anıtlar ve Sitlerle ilgili yayınlar yapar ve bu gibi yayınların yapılmasına yardımcı olur ve korur.
- Bu alanda eleman yetiştirmek üzere çalışma yapar, teknik malzeme bakımından yardımcı olur.

ICOMOS ağırlıklı uluslararası bir yarı sivil toplum kuruluşu olarak akademik düzeyi ağır basan bir yapıya sahiptir. Mirası koruma ve restorasyon alanında kuruluşundan

bugüne kadar çeşitli ülkelerde gerçekleştirdiği ve ya destek verdiği etkinlikleri ile 'Mimarî Koruma' alanında önemli katkılarda bulunmuştur.

ICOMOS, Türkiye'de yasal olarak 1974 yılında yayınlanan bir yönetmelik ile kültür Bakanlığı'na bağlı yarı resmi bir konsey olarak kurulmuştur. ICOMOS Türkiye, kuruluş şeması ve yönetmeliği yarı resmi olmasına rağmen özellikle 1992 yılı sonrasında üyeleri ve etkinlikleri açısından özerk bir yapıya sahip olmuştur. Bugün hala 1992 yılında son halini alan yönetmelik geçerlidir.

2.3 AVRUPA KENTLER BİRLİĞİ (EUROCITIES)

Avrupa'nın büyük kentlerini bir araya getirmeyi amaçlayan Eurocities, 30 Avrupa ülkesindeki, 130 büyük kenti bir araya getirmektedir. 1986 yılında kurulan Eurocities, üye ülke ve kentlerin ortak çalışma içinde olmalarını sağlamakta, bu kentler arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmeyi amaçlamaktadır.

Eurocities, üye kentler arasında bilgi ve fikir alışverişi sağlamak, deneyimlerini paylaşmak ve ortak problemlere yenilikçi çözümler üretmek amacıyla çeşitli alanlarda çalışma grupları oluşturmakta, forumlar, projeler ve aktiviteler düzenlemektedir.

Aynı zamanda, Avrupa kurumlarının kentler ve kentte yaşayanlarını etkileyebilecek tüm AB yönetmeliği, politikaları ve programları ile ilgili diyalog yaratmakta, kentlerin kendilerini ifade etmelerini sağlamaktadır. Eurocities, ekonomik gelişme ve bütünleşme politikaları, kamu hizmetlerinin sağlanması, çevre, ulaşım ve hareketlilik, istihdam ve sosyal meseleler, kültür, eğitim, enformasyon ve bilgi topluluğu, yönetim ve uluslararası işbirliği gibi çeşitli konularda çalışmalar yürütmektedir.¹⁶

Eurocities, 'tüm kentlilerin iyi bir yaşam kalitesinde yaşayabilecekleri sürdürülebilir bir gelecek' ortak vizyonu çerçevesinde çalışmayı taahhüt etmektedir.

Bu çerçevede; Eurocities, kentlilerin politik, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan kentsel yaşama tüm yönleriyle dahil olma olanağının olduğu; kentlerin, demokratik

¹⁶ Eurocities. "Eurocities about us." <http://www.eurocities.eu/main.php>. İnternet erişimi: 17.06.2009

ve etkili bir yönetimle, kapsayıcı, başarılı, yaratıcı ve sürdürülebilir olduğu bir Avrupa şartlarına ulaşmayı amaçlamaktadır.

Bu amaçla, Eurocities, kentsel politikanın beş ana boyutuyla ilgili, uzun vadeli sorunlara işaret eden bir dizi stratejik hedef ortaya koymaktadır. Bu stratejik hedefler özetle şu şekildedir:

- Sosyal Boyut: ‘Kapsayıcı Kent’ (The Inclusive City)
- Ekonomik Boyut: ‘Başarılı Kent’ (The Prosperous City)
- Çevresel Boyut: ‘Sürdürülebilir Kent’ (The Sustainable City)
- Kültür Boyutu: ‘Yaratıcı Kent’ (The Creative City)
- Yönetişim Boyutu: ‘Katılım ve İşbirliği’ (Participation and Cooperation)

Eurocities’in kültür boyutu ile ilgili ortaya koymuş olduğu stratejik edef oldukça ilgi çekicidir. Ancak, ortaya koyulan stratejik hedeflerden her biri kentin özgün karakterinin gelişmesine olanak yaratmaktadır. Bu kapsamda da, sosyal, ekonomik, çevresel ve yönetim boyutlarının her biri kentin kültürel yapısını yakından ilgilendirmektedir. Eurocities’in kültür boyutu ile ilgili stratejileri şu şekildedir:

Kültür Boyutu: ‘Yaratıcı Kent’ ("The Creative City")

- Kültürün, kamu politikasının her aşamasında yaşamsal öneme sahip olması tanımlanmasının desteklenmesi
- Kültüre erişim ve katılımın artırılması¹⁷

2.4 AVRUPA KENTSEL ŞARTI

Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi’nin kentsel politikalarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu politikalar 1980-1982 yılları arasında Konseyce düzenlenen “Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası” kapsamında geliştirilmiştir. İlk Avrupa Kentsel Şartı, Avrupa Konseyi Avrupa Yerel Yönetimler Konferansı’nda Mart 1992’de kabul edilmiştir.

¹⁷ Eurocities. "Eurocities Strategic Objectives." <http://www.eurocities.eu/main.php>. Internet erişimi :17.06.200

Ancak, teknolojik, ekolojik, toplumsal, ekonomik, ve kültürel alanda yaşanan hızlı değişimler sebebiyle, on altı yıl sonra, Şart'ın bazı ilkelerinin çerçevesi yeniden çizilmiştir. Kentlerin karşı karşıya oldukları çağımız sorunları dikkate alınarak yeniden çizilen ilkeleriyle ikinci Avrupa Kentsel Şartı Mayıs 2008'de Fransa'da kabul edilmiştir. İlk Şart bir temel oluştururken ikincisinde bazı ilkeler daha derinleştirilmiş ve yukarıda bahsedilen değişim alanlarında rollerinin yüksek olduğu düşünüldüğünden kentlerin yönetimlerinin sorumlulukları arttırılmıştır.

Şart diğerlerinden farklı olarak hükümetlerin değil yerel yönetimlerin imzasına açılmıştır.

Yerel düzeyde iyi bir kent yönetimi için gerekli bir dizi ilkeyi tek bir metinde bir araya getiren bu şartın amacı:

- Yerel yönetimler için pratik bir kent yönetimi el kitabı oluşturmak;
- Gelecekteki olası bir Kentli Hakları Kongresi için temel ilkeleri oluşturmak;
- Şartın ilkelerini yerine getiren kentler için verilecek uluslar arası ödüllere bir baz oluşturmak;
- Fiziksel çevre ve yasalarıyla ilgili yaptırımlar için Avrupa Konseyi'nin bu konulara ilişkin katılımına bir "vize " oluşturmak; aynı zamanda Avrupa Konseyi'nin ve özellikle AYBİK (Avrupa Yerel ve Bölgesel İdareler Daimi Konferansı) in kent sorunlarına ilişkin tüm çalışma sonuçlarının bir çözümlemesini yapmaktadır.

Avrupa'yı kapsayan; halka ve yerel yönetimlere yönelik olan bu kampanya, yerleşimlerdeki yaşamın daha da iyileştirilmesini amaçlamış ve dört temel konuya ağırlık vermiştir.

- Fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi;
- Mevcut konut stokunun iyileştirilmesi;
- Yerleşmelerde sosyal ve kültürel olanaklar yaratılması;
- Toplumsal kalkınmanın ve halk katılımının özendirilmesi;

Şart'ın, kentsel gelişmenin yönetiminden sorumlu, tanımlı yükümlülükleri olan bir Yerel Yönetim boyutu vardır.

Şart'ın önemle benimsediği temel iki ilke 'işbirliği' ve 'dayanışma'dır. Şart,

- Her bir üye ülkenin yerel yönetimleri arasında; kentsel yerleşimlerdeki yaşam kalitesini yükseltebilmek için;
- Merkezi ve yerel yönetimler arasında; oluşturulacak politikalar ve para kaynaklarının aktarımıyla, karar verme mekanizmalarını merkezden çevre yerleşimlere yaymak amacıyla;
- Yerel yönetimler ve kent sakinleri arasında; kentlerin çeşitli sorunlarını yakından anlamak ve yerel halkı karar verme süreçlerine katmak için;
- Özellikle, ülke sınırlarını aşacak şekilde Avrupa'daki tüm kentler arasında;

işbirliği ve dayanışmayı gerekli görür.

1992 yılında kabul edilen ilk Avrupa Kentsel Şartı kentin farklı boyutlarıyla ilgili 13 ilkeden oluşmaktadır. Ancak, Avrupa Kentsel Şartı'nın aşağıda belirtilen ilkeleri dikkat çekicidir:

1. Tarihi Kentsel Yapı Mirası:

1. Kentsel korumada hassas bir yasal çerçevenin gerekliliği
2. Kentsel mirasın korunması için bilgilendirme politikalarının gerekliliği
3. Yeterli ve yeni finans mekanizmaları ve ortaklıkların gerekliliği
4. Eski el sanatları ve yapı tekniklerinin yaşatılması, canlandırılması gereği
5. Tarihi kentsel dokunun; planlamaya temel veri biçiminde katılarak, çağdaş yaşamla bütünleştirilmesi
6. Ekonomik kalkınmanın, kentsel mirasın korunmasıyla canlandırılması

2. Yerleşmelerde Kültür:

1. Tüm kent sakinlerinin kültürel faaliyetlerden faydalanma hakkı
2. Yerleşimlerin kültürel oluşumunun ekonomik ve sosyal gelişmeye katkısı
3. Güçlü bir bağ olarak, farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültürel alışveriş
4. Kültürel gelişim ve gerçek bir kültürel demokrasi için; yerel yönetimlerin, toplum birimlerinin, gönüllü kuruluşların ve özel sektörün artan dayanışma gereksinimi

5. Kültürel çoğulculuğun (çeşitlilik), yenilikleri ve yenilikçi denemeleri öngörmesi
6. Yerel yönetimlerce dengeli biçimde tesis edilmiş kültürel turizmin, toplum üzerindeki olumlu etkisi

3. Yerleşimlerde Kültürlerarası Kaynaşma:

1. Kent politikalarının temel unsuru olarak ayrımcılık karşıtlığı
2. Yerel yönetimlerce göçmenlerin, yerel politik yaşama etkin katılımının sağlanması
3. Kentlerde uygulanan kültür ve eğitim politikalarının ayrımcı olmaması
4. Yerel yönetimlerin, iş olanaklarından eşit faydalanmayı sağlaması
5. Göçmen topluluklarının, sosyal ve fiziki çevresiyle bütünleşmesi anlamında, kültürlerarası kaynaşma

2008 yılında kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı II 'de ise altı çizilen konular özetle şu şekildedir;

- Artan çevresel krizler nedeniyle, Şart yerel yönetimlere, sürdürülebilir kentlerin ve yerleşmelerin acilen kurulması sorumluluğunu yüklemektedir. Daha sürdürülebilir bir kentsel gelişme için kentsel ekolojinin sağlanması gerekmektedir. Bu yönde, örneğin kentsel yayılma engellenerek, yerleşmelerin daha kompakt olması sağlanmalıdır.
- Kentliler kentin ayrılmaz bir parçası olarak görülmekte ve yerel yönetimler kentlilerin katılımının artırmaya yönelik her türlü aracın (halk meclisi, referandumlar, e-demokrasi vb.) geliştirmekle yükümlü kılınmaktadır. 'Kentsel demokrasi' (urban democracy) Şart'ta vurgulanan bir konu haline gelmektedir.
- Kentlerdeki sosyal, kültürel çeşitlilik dikkate alınarak, kentsel hizmetlere erişimde eşitlik sağlanması önemli olmaktadır. Kentler çok kültürlü, çok dinli, çok farklı nesillerin bir arada yaşadığı ve çalıştığı mekanlardır. Kentlerde, kültür, din, sosyal statü, yaş, cinsiyet, engellilik vb. herhangi bir sebepten oluşabilecek ayrımcılık ve eşitsizlik engellenmelidir.

- Kentler ‘yaratıcılığın’ mekanı olarak görülmekte, son zamanlarda globalleşmenin bir etkisi olan tektipleşmenin aşılması, özellikle mimari alanda ‘çeşitliliğin’ artırılması çağrısı yapılmaktadır. Ayrıca, yerel kültürlerin ve yerel hafızanın önemi öne çıkartılmalıdır
- Kentler refahın da merkezidir. Bu nedenle, Avrupa’nın gelecek ekonomik büyümesinin temeli olan bilgiye dayalı ekonomilerin (*knowledge-based economy*) kentlerde geliştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, örneğin dijital kentlerin kurulması istenmektedir.
- Kentlerin gelişiminin sadece kendi sınırları içinde olmadığı, dahil olduğu bölge düzeyinde işbirlikleri kurularak bölgesel denge kurulmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır.
- Etik yönetim (*ethical governance*) sağlanmalıdır. Yönetişim, düzenli zaman aralıklarında izlemeye ve değerlendirmeye tabii olmalıdır.¹⁸

2.5 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ

‘Avrupa Kültür Başkenti’ Avrupa Birliği tarafından periyodik olarak her yıl belirlenen kent ve kentlere verilen bir unvandır.

Kültür Başkenti kavramı, kentlerin kültürel yaşamını ve kültürel gelişimini sergilemesi, uluslararası platformda kendi kültürlerine has özelliklerini sergilemeleri için bir takım değişiklikler yapma fırsatı yakalamaları amacıyla 1985 yılında Yunanistan tarafından ortaya atılmıştır.

‘Avrupa Kültür Başkenti’ düşüncesinin amacı "Avrupa kültürlerinin ve paylaştıkları değerlerin zenginliğini ve çeşitliliğini vurgulamak ve Avrupa Birliği vatandaşları arasında, daha büyük karşılıklı bir tanışıklığı sağlamaktır." Bu hedef doğrultusunda seçilen kentlerden, sergiler, performanslar ve konserler gibi pek çok farklı etkinlikten oluşan programlarını hazırlarken, Avrupa'daki kültürel aktivitelerin değer ve çeşitliliği ile eğitim ve kültürü yaymadaki rolleri gibi iki önemli noktayı da dikkate almaları beklenmektedir. Kentlerin 'Avrupa Kültür Başkenti' adayı olurken planlamaları beklenen unsurlar şunlardır:

¹⁸ Denizli'nin Geleceği Yol Haritası 2010-2023

- Avrupalılar tarafından paylaşılan, ilham veren ya da belirgin bir katkıda bulunan sanatsal hareket ve stilleri vurgulamak
- Uzun süreli kültürel işbirliklerine önayak olmak
- Yaratıcı çalışmalarını desteklemek ve geliştirmek
- Mümkün olduğu kadar çok kişinin ulaşımını ve katılımını sağlama ve bu katılımın organizasyon sonrası devamını garanti etmek
- Avrupa Birliği vatandaşlarının ziyaretini cesaretlendirme ve mümkün olduğu kadar çok izleyiciye ulaşmak
- Avrupa kültürleriyle dünyanın diğer toplumları arasındaki diyalogu arttırmak
- Tarihi mirası, kentsel mimarlığı ve şehirdeki yaşam kalitesini yükseltmek¹⁹

‘Avrupa Kültür Başkenti’ kavramının kent yarattığı kültürel sosyo-ekonomik etkiler, kenti bir cazibe merkezi haline getirmektedir. Kültür başkenti seçilen kent kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya çıkarma fırsatı yakalarken bu kapsamda bünyesindeki birçok projeyi de harekete geçirme fırsatı yakalamaktadır.²⁰ Avrupa Kültür Başkenti unvanına sahip olan kentler; kentsel çevrenin yenilenmesi, kentsel imajın geliştirilmesi, kentin turistik aktiviteler açısından önemli bir cazibe merkezi haline gelmesi, kültürel aktivitelerin ve tesislerin artırılması gibi uzun dönemli avantajlara da sahip olmaktadır.

2.6 ‘BİR ORTAK MİRAS’ AVRUPA KONSEYİ KAMPANYASI

Avrupa Konseyinin başlattığı kültürel ve doğal miras kampanyası, çeşitliliği dolayısıyla zenginleşmiş bir ortak kültür mirasını paylaşmak bilincine sahip Avrupalılar sayesinde, Avrupa’da demokrasinin güvenli bir şekilde gelişebileceğini ortaya çıkarmak amacını gütmektedir.

‘Avrupa, bir ortak miras’ kampanyası 11 Eylül 1999 günü Bükreş’te düzenlenen bir törenle başlamıştır.

¹⁹ http://www.culture.gov.uk/PDF/capital_culture.PDF

²⁰ European Commission Culture, European Capital of Culture, http://ec.europa.eu/culture/our-programmes-and-actions/doc413_en.htm İnternet Erişimi: 17.06.2009

Kampanyanın amaçları Şu Şekildedir:

- o karşılıklı saygı ve anlayıŐa, diyaloga, demokrasi ve barıŐa dayalı bir Avrupa'yı oluşturmak için,
- o kültürel, doğal ve tarihi miras bilincinin yükseltilmesi
- o kültürel çeşitliliğe saygı çerçevesinde ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi;
- o taŐınır ve taşınmaz miras çerçevesinde yer alan evre, sitler,peyzaj ve sanat eserlerinin yanı sıra kültürel, sosyal, geleneksel, ahlaki, dini ve manevi değerlerin de on plana çıkarılması.

Uluslararası ve bölgelerarası projelerin zellikleri Şu Şekildedir:

Kampanya amaç ve hedeflerine uygun olarak belirlenen kıstaslara göre,

- o düŐünceler, kişiler, tecrübeler ya da malzemeler arasında sanat temeline dayalı etkileŐimi ortaya çıkaran ve Avrupa kültürleri ya da kültür peyzajları arasındaki yakınlıkları ya da benzerlikleri vurgulayan projeler;
- o ortak mirasın pek iyi tanınmayan yönlerini meydana çıkaran projeler;
- o biyolojik zenginlik ve doğal esitliliğe önem veren geleneksel ya da ađdaŐ kültürleri tanıtan projeler;
- o kamu ve özel sektör kuruluşlarının kampanyaya katılmalarını özendirici projeler;
- o halkın bilinçlenmesine yardımcı olacak projeler;
- o ortak mirasın tanıtılmasında mümkün mertebe yeni buluŐ ve yaklaŐımlara yol açan projeler;

Kampanyanın hedefleri:

- Kamu kurumlarını, sponsorları, parasal kaynak sağlayabilecek kuruluşları, kampanyanın amaçlar doğrultusunda bilinçlendirmek;
- Sosyal birlikteliğin sağlanmasında insan faktörünün önemini vurgulamak;
- Ortak miras alanında faaliyet gösteren kiŐi, kurum ve kuruluşlar arasında uluslararası ağlar oluşturmak;
- Avrupa Konseyi'nin bu güne kadar yaptığı çalışmaları tanıtmak ve çalışmalarının sonuçlarını Konseye yeni ye olan ülkelerle paylamak;

- Ortak miras yoluyla iletilen kültürel ve doğal değerlerin daha kapsamlı biçimde yayılmasını sağlamak;
- Avrupa kültürel kimliğini korumak ve tanıtmak amacıyla gelecek nesillere gerekli sorumluluk duygusunu verebilmek için ortak miras eğitimini zenginleştirmek.

Kapanış töreni, Eylül 2000' de, Slovenya'nın başkenti Lubliana'da yapılan kampanya, Türkiye'de; kültür, sanat, doğal ve tarihi miras alanında bir çok projenin yapılmasına neden olmuştur.²¹

2.7 BÖLÜM SONUCU

Kültürle ilgili yapılan çalışmalar, geliştirilen yeni kavramlar ve yaklaşımlar bugünün gündeminin oluşmasında büyük rol oynamıştır.

- Dünya mirasını korunması ve devamlılığının sağlanması çalışmaları, dünya mirası, kültürel eserler ve soyut miras, kültürel ifade ve yaratıcı endüstriler, kültür politikaları ve kültürlerarası diyaloga yönelik UNESCO çalışmaları,
- Anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı destekleyen ve yönlendiren ICOMOS çalışmaları,
- Kentlerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve kültürün katılımcı süreçlere dahil edilmesi konusunda çalışmalar yürüten Avrupa Kentler Birliği,
- Yerleşimlerdeki yaşamın daha da iyileştirilmesini amaçlayan; fiziki kentsel çevrenin iyileştirilmesi, mevcut konut stokunun iyileştirilmesi, yerleşim birimlerinde sosyal ve kültürel olanakların yaratılması, toplumsal kalkınma ve halk katılımının özendirilmesi konularında çalışmalar yapan Avrupa Kentsel Şartı,
- Kentlerin kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini ortaya çıkarma fırsatı yaratan, kentsel çevrenin yenilenmesi, kentsel imajın geliştirilmesi, kent

²¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı,
<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF34B8FF67F6C5B31A>, İnternet Erişim: 04.06.2009

turistik aktiviteler açısından önemli bir cazibe merkezi haline gelmesi, kültürel aktivitelerin ve tesislerin artırılması gibi avantajları olan ‘Avrupa Kültür Başkenti’ unvanı,

- Kültürel ve doğal mirasın, ortak kültür mirasını paylaşmak bilincine sahip Avrupalılar sayesinde, Avrupa’da demokrasinin güvenli bir şekilde gelişebileceğini ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen ‘Bir Ortak Miras’ kampanyası,

Kültür odaklı planlama yaklaşımının tartışılması ve olgunlaşmasına olanak yaratmıştır. Kültürün merkeze alındığı, kentlerin tarihi yapılarının yanı sıra dokularının, yaşam tarzlarının, alışkanlıklarının, kimlik öğelerinin dikkate alındığı yaklaşımlar kültür odaklı planlama yaklaşımının temelleri için altyapı sağlamıştır. Kent kültürün öneminin yapı ölçeğinden çıkarak insanı da kapsayacak şekilde daha geniş bir bakış açısıyla ele alınması, kentlerin yapıları ve algılanış biçimlerinin değişmesinde önemli rol oynamıştır.

3. KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA YAKLAŞIMI

Kültür odaklı planlama yaklaşımının bir planlama yaklaşımı olarak kabul görme süreci kültürün ele alınış biçiminin değişmesi ile doğrudan ilgilidir. Kültürün, geleneksel yaklaşımın dışında ele alınmasıyla birlikte kentlerin gelişmesi için önemli bir kaynak olabileceği keşfedilmiştir. Bu nedenle, kültür odaklı planlamanın ortaya çıkış sürecinde, öncelikli olarak kültürün ele alınış biçimindeki farklılığın kavranması gerekmektedir.

3.1 KÜLTÜRÜN STRATEJİK ÖNEMİ

Bugün, dünya kentleri ve gelişmiş ekonomiler önemli bir kültürel dönüşüm yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler (The UN Habitat State) 2004 Dünya Kentleri Raporuna göre (World's Cities Report);

‘...kentlerin kültürel kaygılarla yenilenmesi ve daha çekici hale getirilmesi yönünde gelişmekte olan eğilim, yerel yönetimler tarafından kentsel yenileme mekanizmalarıyla kent ekonomilerinin canlandırılması için ortaya atılan yaratıcı bir girişimdir. Bir kentin geliştirilecek bir kültürel mirası olsun ya da olmasın kültürün finansal yönünün avantaja çevrilebileceği (sanatsal, tarihsel, sportif ya da dini) birçok plancı ya da kent yetkilisi tarafından kanıtlanmıştır. Kültürün; kentsel yaşam kalitesinin artırılması ve farklı toplumsal çıkarların uyumunu amaçlayan kültürel tesislerin olduğu kamusal alanlar da dahil olmak üzere istihdamın artırılması için önemli bir güç olabileceği varsayımı, yönetimleri, kültür endüstrileri ve kültürel bölgeler üzerine yatırım yapmaya yönlendirmiştir. ‘

Kentleri yeniden konumlandıran bu kültürel dönüm noktası; teknoloji, yaratıcılık, beşeri sermaye, yenilik kapasitesi gibi anahtar kelimeler üzerinden ‘küreselleşme’ ve ‘yeni ekonomi’ gibi iki güçle nasıl başa çıkılacağını ortaya koymaktadır.²²

Ekonomik düzende yaşanan değişim ve dönüşümler kültürün ele alınış biçiminde farklıklar oluşmasına yol açmaktadır. Gelişmiş ülkelerin ekonomik sistemleri, endüstri odaklı ekonomiden endüstri sonrası ekonomiye doğru değişen yoğun bir

²² Mercer, C., Cultural planning for Urban Development and Creative Cities

büyüme süreci ile karşı karşıyadır. Endüstri çağını şekillendiren faktörler belirginliğini kaybetmiş, üreticiler gelişmekte olan ülkelerin ucuz işgücünden yararlanmaya yönelmişlerdir. Özellikle ekonomik refah seviyesine ulaşmış ülkeler nicel (mal ve hizmetlerin sayısı) olmaktan öte nitel tüketiciler haline gelmektedir. Kültürel unsurlar sosyal aktörler açısından yol gösterici hale gelmektedir.

Kültürün kentlerarası rekabetteki stratejik rolü giderek artmakta; kültür, metanın değerini arttırmak için kullanılmaktadır. Meta üreticileri, metayı kültürel terimlerle ifade etmekte, metayı satın alan birey ise aynı zamanda kimlik satın almaktadır. Tüketim tercihleri somut olmaktan soyut olmaya doğru değişmekte ve bireylerin 'kimlik kapitalini'(identity capital) arttırmayı hedeflemektedir. Böylece, yeni kimlik ve sosyal konumlandırma üzerine yapılan yatırım üzerinden kar elde edilmektedir. Kültür; toplumun gelişmesini sağlayan ortak dil üzerinden uyumu teşvik eden bir araç olarak görülmektedir. Kültürel merkezler toplumun sosyal dokusunun iyileştirilmesini, sosyal ağ olanakların arttırılmasını ve sosyal kapitalin yönetilmesini sağlamaktadır. Kültür ve kültür politikaları, toplumun katmanları arasındaki homojenliği arttırmaları nedeniyle karar vericiler için giderek daha önemli hale gelmektedir.²³

İlhan Tekeli, dünyanın geçirmekte olduğu bu dönüşümü daha geniş boyutları ile ele almaktadır. İlhan Tekeli'ye göre; dünya geçirmekte olduğu büyük dönüşümü dört farklı senaryo ile kavramaya çalışmaktadır. Bunlar:

- Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş,
- Ulus devletler dünyasından küreselleşmiş dünyaya geçiş,
- Fordist üretimden esnek üretime geçiş,
- Modernizmden postmodernizme geçiş,

senaryoları olarak özetlenebilir. Bu senaryoların her biri yaşanmakta olan tek bir dönüşüm gerçekliğini, kendi çözümleme amaçları paralelinde, farklı yönlerine ağırlık vererek almaktadırlar.²⁴

'Yeni ekonomi' doğa ve çevre yapısını etkilemekte ve kentsel değerlerin olumlu anlamdaki değişimine yol açmaktadır. Amerika'da, birçok iş alanının sanatsal ve

²³ Sacco, P.L., Blessi G. T., Nuccio, M., Cultural Policies and Local planning Strategies: What is the Role of Culture in Local Sustainable Development?, The Journal of Arts Management, Law and Society, Vol:39 No:1, Sfy:46

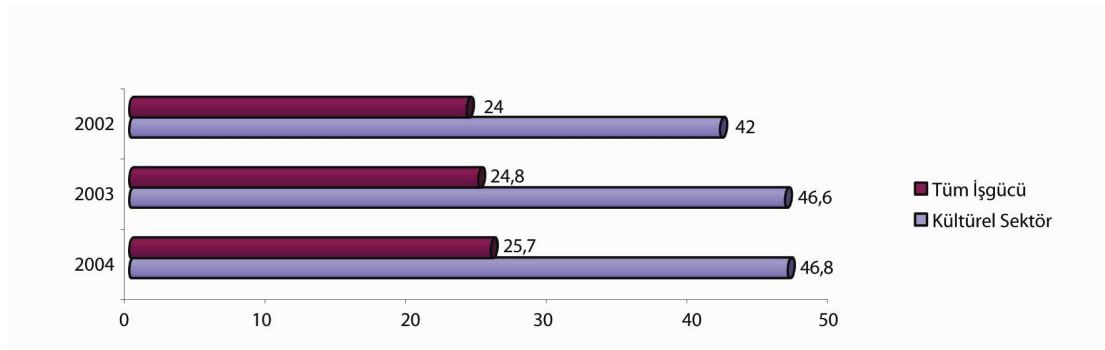
²⁴ Tekeli İ. , Kültür poiltikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal Çevre ve Tarihi Çevreyi Korumak, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Birinci Basım, Syf:24, Ağustos 2009

kültürel öğelerle geliştirilmesi konusunda danışmanlık yapan ‘Yaşanabilir Topluluklar Ortaklığı’nın (Partners for Livable Communities-PLO) değerlendirmesine göre; yoğunluk, çeşitlilik, yüzyılın mimarisindeki dönüm noktası (19.yy-20 yy.), boş endüstri alanları gibi eski ekonomik düzenin olumsuz alan faktörleri olan geleneksel kentsel öğeler, yeni ekonomik düzenin olumlu yönlerini oluşturmaktadır. Bu alanlar, ekonomik gelişme için önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Bu ekonomik potansiyelin büyük bir bölümü Avrupa Birliği’ndeki işgücünün önemli bir bölümünü oluşturan; genç, kültürel çeşitliliğe sahip ve eğitilmiş bilgiye dayalı sektör çalışanları oluşturmaktadır.²⁵

Avrupa Birliği Eğitim ve Kültür Komisyonu’nun 2006 yılında yayınlamış olduğu ‘Avrupa’da Kültür Ekonomisi’(The Economy of Culture in Europe) raporunda kültürel ve yaratıcı sektörlerle ilişkin bazı temel göstergelere yer verilmiştir. Rapor dahilinde; görsel sanatlar, gösteri sanatları, tarihi ve kültürel miras, film, video, televizyon, radyo, video oyunları, müzik, kitap ve yayıncılık, tasarım, mimarlık ve reklamcılık gibi alanlar kültürel ve yaratıcı sektörler kapsamında değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda, Avrupa Birliği ülkelerinde 2002, 2003 ve 2004 yıllarına ait yüksek öğretim mezunu kültürel sektör çalışanlarının tüm işgücü içerisindeki oranı yer almaktadır.

Kaynak 1: EU The Economy of Culture in Europe Report

Grafik 1: Avrupa Birliği’ndeki ülkelerin yüksek öğretim mezunu kültürel sektör çalışanlarının tüm işgücüne oranı

²⁵ Mercer, C., Cultural planning for Urban Development and Creative Cities

Kültürel sektör çalışanlarının eğitim seviyesi diğer sektör çalışanlarıyla karşılaştırıldığında kültürel sektörün eğitim seviyesinin yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Kültürel ve yaratıcı sektörler Avrupa Birliği'nde yer alan ülkelerin diğer endüstrileriyle karşılaştırıldığında giderek büyüyen bir iş hacmine sahiptir. Kültürel ve yaratıcı sektörlerin ülke ekonomisine olan katkısı her yıl artmaktadır. Kültürel ve yaratıcı sektörlerin Avrupa Birliği 2003 yılı ekonomisindeki büyüklüğü 654 milyar Euro'dur. Bu rakam, 2003 yılında, bilgi ve haberleşme endüstrisi için 541 milyar Euro olarak hesaplanmıştır. Araba endüstrisinin 2001 yılındaki iş hacmi ise 271 milyar Euro'dur.²⁶

Aşağıdaki tabloda Avrupa Birliği'nde yer alan bazı ülkelerin kültürel ve yaratıcı sektörlerinin 2006 yılındaki ülke ekonomisine olan katkıları diğer endüstrilerle karşılaştırılmıştır.

Tablo 1: Kültürel ve yaratıcı Sektörün diğer endüstrilerle karşılaştırması

	Yiyecek, içecek ve tütün üretimi %	Tekstil ve tekstil ürünleri üretimi %	Kimya ve kimya ürünleri üretimi %	Lastik ve plastik ürünleri üretimi %	Makine ve ekipman üretimi %	Gayri menkul faaliyetleri %	Bilgisayar ve ilgili aktiviteler %	Kültürel ve yaratıcı sektör %
Fransa	1.9	0,4	1.6	1.7	1.0	1.8	1.3	3.4
Hollanda	2.2	0.2	1.7	0.4	1.0	2.3	1.4	2.7
İngiltere	1.9	0.4	1.4	0.7	1.0	2.1	2.7	3.0
İtalya	1.5	1.3	1.2	0.7	2.1	1.0	1.2	2.3
Norveç	1.7	0.1	0.8	0.2	0.8	2.7	1.3	3.2

Kaynak 2: EU The Economy of Culture in Europe Report

Tablodaki değerler ele alındığında, kültürel ve yaratıcı sektörlerin ülke ekonomilerinin büyümesinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir.

²⁶ The Economy of Culture in Europe Raporu, European Commission Directorate-General for Education and Culture, Ekim 2006, Syf: 79

Kentsel merkezlerde giderek artmakta olan çalışan, ikamet eden ve eğlenen eğitimli işgücü nüfusu yaratıcılığın sosyal yapısını da etkilemektedir. Ekonomist Richard Florida bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

...sanatsal, kültürel, teknolojik ve ekonomik açıdan destekleyici bir sosyal çevre yaratıcılığın tüm formlarına açıktır. Bu çevre, yaratıcılığın çok boyutlu formlarının kök salıp geliştiği bir ekosistem ya da habitat yaratmaktadır. Yaşam tarzları ve kültürel kuruluşların desteklendiği bir çevre iş ve teknoloji sektörünün yaratıcıları için cazip hale gelecektir.²⁷

Bu kaliteli ve çeşitli kentsel alanlar hızla büyümekte olan grupların yer seçim kararlarını vermelerinde önemli rol oynamaktadır. Yaşam ve mekan kalitesi yatırımcıların yer seçim kararlarını vermelerinde de etkili olmaktadır. İngiltere'nin Bath kentindeki büyük bir yayıncılık şirketinin üst düzey yöneticisi bu durumu şu şekilde açıklamaktadır:

Kültür ve sanat, yaşam kalitesi ve yaratıcı yetenek birikimine erişim gibi faktörler sebebiyle hayati önem taşımaktadır. Yaratıcı endüstriler ve gelişmekte olan bilgi ekonomisi ile birlikte yaratıcı kaynaklara ve yeteneklere erişim şirket ve endüstrilere önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır.²⁸

Sanat ve daha geniş anlamıyla kültürel kaynaklar, değerler ve donatılar stratejik kentsel değerler olarak kabul edilmekte ve yeni ekonomik düzende önemli rol oynamaktadırlar.

3.1.1 Kentsel Değerler ve Kültür Arasındaki İlişki

Kültürel kaynaklar; plançıların, tasarımcıların, yerel yöneticilerin, sanatçıların ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) gündeminde giderek daha fazla yer almaya başlamış, planlama çerçevesi içerisinde daha çok dikkate alınmaya başlamıştır.

Geleceksel kültür politikaları kültürün sadece 'sanat' yönüne odaklanmaktadır. Bu kapsamda; tiyatro, edebiyat, el sanatları ve benzer kültürel aktiviteler geleneksel

²⁷ Florida, R. The Rise of the Creative Class.. and how it's transforming work, leisure, community and everyday life, New York, Basic Books 2002

²⁸ Mercer, C, The Impact of the Arts in Bath and North East Somerset, Bath and North East Somerset Council

kültür politikalarının tek yönlü sektörel odağını oluşturmaktadır. Kültürel kaynakların daha geniş bir çerçevede ele alınması kültür ve mekan arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir. Kültürel kaynaklar analiz edilmesi, kültürel kaynakların kentin bir parçasının ya da bölgenin tamamının gelişimine ne şekilde katkı sağlanacağını karakterize etmektedir. Kültürel kaynakların karar alma sürecinin merkezine konulması, kültürel kaynaklar ile ekonomik gelişme, konut, sağlık, eğitim ,sosyal hizmetler, turizm, mimarlık, kentsel tasarım gibi kamu politikaları arasında ilişki kurulmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda yapılandırılan planlama yaklaşımı ise kamu, özel, gönüllü kuruluşlar, farklı kurumlar ve farklı disiplinler arasındaki farklılıkları yok etmekte ve daha rahat bir çalışma ortamı sağlamaktadır.

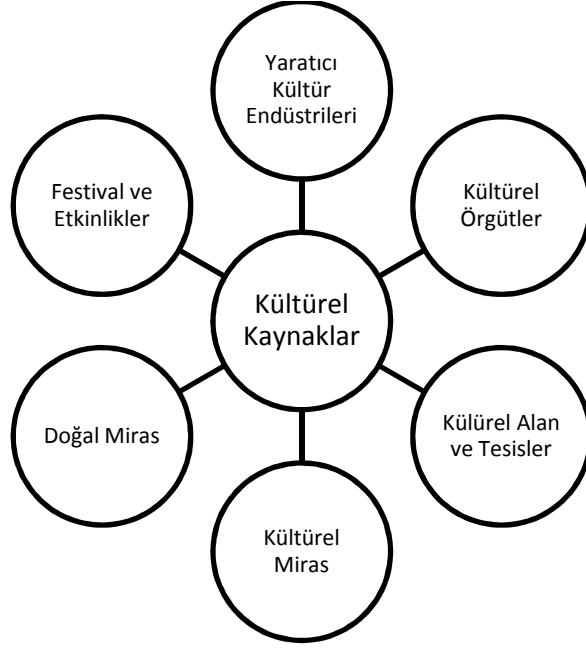
Kültürel kaynaklar temel olarak şu şekilde ifade edilmektedir:

- Sanat ve medya ile ilgili aktivite ve kurumlar;
- Gençlik, etnik azınlıklar ve diğer ortak fayda üzerine kurulmuş kuruluşlar;
- Arkeoloji, yemek kültürü, lehçe ve ritüelleri de kapsayan miras;
- Kentin imajı ve nasıl algılandığı (tarihin akışının nasıl değiştiği ve bu durumun nüfusun farklı grupları içerisindeki yansımaları);
- Kamusal alanları da içeren doğal ve yapılı çevre;
- Boş zaman, kültür ve yeme-içme faaliyetlerinin çeşitliliği ve kalitesi, eğlence aktiviteleri;
- Yerel sosyal çevre, üniversite ve özel sektöre ait araştırma kurumlarını da kapsayan entelektüel ve bilimsel kurumlar;
- Yerel gıda ürünleri ve tasarım geleneklerini de kapsayan yerel ürünler, el becerileri, üretim ve hizmetler.²⁹

Prof. Graeme Evans, kültürel kaynakları şu şekilde ele almaktadır³⁰:

²⁹ Bianchini, F., A A crisis in urban creativity? Reflections on the cultural impacts of globalisation, and on the potential of urban cultural policies, International symposium The Age of the City: the Challenges for Creative Cites, Osaka, February 7th-10th 2004, Syf:8

³⁰ Evans, G., İl Turizm ve Kültür Müdürlüğü, Türkiye Bilimler Akademisi 'Kültür için Planlama ya da Kültürel Planlama: Kültürü ve Yaratıcı Endüstrileri Haritalamak' Semineri, Pera Müzesi, 12 Şubat 2010

Şekil 1: Kültürel Kaynaklar

Kültür ve sanat, kentin ekonomik ve sosyal gelişmesinin sağlanması, fiziki yenilenmesinin gerçekleştirilmesi için stratejik ortaklıklar yoluyla bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kültür ve sanatın yeni ekonomik düzen içerisindeki rolünü şu şekilde karakterize etmek mümkündür³¹:

³¹ Mercer, C., Cultural planning for Urban Development and Creative Cities

İçerik	Kültür ve Sanatın Rolü
İş dünyasının yeniden şekillenmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Şehirdeki iş dünyasında entelektüel bazlı kültürel ve yaratıcı endüstrilerin stratejik önemini vurgulamak. • Mevcut geleneksel işletmelere yeni pazarlama pratiklerinin yaratılmasında yardımcı olmak. • Yaya trafiğini, arzı, markalaşmayı, tüketim fırsatlarını ve deneyim çeşitliliğini geliştirmek amacıyla, mevcut geleneksel işletmelerle ortaklık ve sinerji halinde çalışmak.
Yer seçimlerinde yaşam ve mekân kalitesi faktörlerinin önemi	<ul style="list-style-type: none"> • Kişisel yer seçimini etkilemek. • İşletmelerin yer seçimini etkilemek • İçeride yatırım seçimlerini etkilemek.
“Banliyöye kaçışın” azaltılması	<ul style="list-style-type: none"> • Şehir merkezindeki alanların iş ve konut açısından çekiciliğini sağlamak. • Günün akşam saatlerindeki ekonomisinin ve 24 saatlik ekonominin potansiyelini artırmak. • Endüstriyel/tarihi alanların yeniden düzenlenmesini teşvik etmek. • İnsan sermayesini ve sosyal kapitali geliştirmek • Hareketliliği sağlayarak, daha hareketli ve güvenli caddeler yaratmak.
Kentsel bölgeler	<ul style="list-style-type: none"> • Belirgin bir yerel/bölgesel kimliği ve ürünlerin markalaşmasını oluşturmak. Ekonomik gelişimi ve artı-değeri sağlayan etken her zaman kentsel bölgelerdir.
Yüksek vasıflı işgücü ihtiyacı	<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek vasıflı, artı-değer katabilecek ve bilgi sahibi işçileri çekecek kaliteli ve konforlu mekanlar sağlamak.

<p>Altyapı ve içerikte dijital zorunluluklar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel ve yaratıcı endüstrilerin içeriğini oluşturmak, yayılmasını sağlamak ve bundan faydalanmak. • Metropoliten alanlar ve kentsel bölgeler için belirgin ve niş bir marka yaratmak. • Oyunlar ve diğer yazılımlar gibi giderek büyüyen "sanat" ve "teknoloji" sektörleri arasında sinerji oluşturmak.
<p>Kümelenmelerin ve ağların önemi</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yaratıcı ağlar için kentsel "kritik kitle" öğelerini sağlamak. • "First Tuesday" ve "Café Culture" gibi yaratıcıları, prodüktörleri, tüketicileri ve yatırımcıları piyasayı geliştirmek amacıyla bir araya getiren, "fonksiyonel olmayan", gayri resmi ağlar yaratmak.
<p>Sosyal Dahiliyet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel ve üretken çeşitlilik arasındaki pozitif ilişkiyi ortaya koymak. • Kentsel kültürel stratejilerin yalnızca soylulaştırma ve "etnik temizlik"le sonuçlanmayacağını kanıtlamak. • Güvenli caddelerin yaratılmasını katkı sağlamak; ticareti ve çeşitliliği geliştirmek. • Kentsel merkezlerdeki kitlelerin, deneyimlerin ve (aynı zamanda talep ve tüketim anlamına gelen) yaya trafiğinin çeşitliliğini artırmak.

Kaynak 3: Partners for Livable Communities 2004 üzerinden uyarlanmıştır. Aktaran: Colin Mercer

3.2 KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA YAKLAŞIMI

Kentlerin yenilenen yapısı, ekonomik düzendeki köklü değişiklikler, iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi kentlerin fiziki, ekonomik ve sosyal yapısında değişime neden olmuştur. Kültür Odaklı Planlama (KOP) yaklaşımının bütünsel

toplumsal gelişmeyi güçlendirebileceğinin temelleri ilk olarak 1979 yılında ortaya atılmıştır. Şehir plancısı ve ekonomist Harvey Perloff, Kültür Odaklı Planlama yaklaşımının, kültürel kaynakların tanımlanması yoluyla sanatsal ve toplumsal gelişmenin sağlanması için bir yöntem olduğu üzerinde durmuştur.

Stevenson, 1980'li yıllarda, Perloff'un tanımlamasını planlama süreci olarak formüle etmiş ve bu sürecin gelişmesinde 1980'li yıllarda başta Londra Konseyi olmak üzere İngiltere'deki birçok konsey tarafından; marjinalleştirilen yerel kültür ve toplulukları desteklemek, sanatın oluşumunu sağlamak ve kültür endüstrisi gelişimini desteklemek amacı ile oluşturulan kültürel politika ve programların çok büyük etkisi olduğunu savunmuştur.³²

Wolf von Eckhardt bir strateji olarak kültür odaklı planlama yaklaşımının bir sanat olarak ifade etmekte ve bir strateji olarak içerdiklerini şu şekilde aktarmaktadır:

‘..kentsel tasarım sanatı, toplumun desteğinin kazanılması sanatı, su kaynaklarının planlanması sanatı, ulaşım planlaması sanatı, güvenliğin sağlanması sanatı, sağlık planlaması sanatı, ekonomik gelişme dinamiklerini yönlendirme sanatı, birçok yerel planı bütünleşik bir kültürel strateji ile entegre edebilme sanatı ve kentin gelişmesine kültürü entegre edebilme sanatıdır.’³³

Dreeszen, kültür odaklı planlamanın toplumun ihtiyaçlarını gidermek ve bu ihtiyaçları giderecek kültürel ve sanatsal kaynaklar tarafından yönlendirilen bir eylem planının geliştirilmesi için gerekli geniş katılımlı, uzlaşma üzerine kurulu bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.³⁴

Kültür odaklı planlama alanında birçok çalışmalarda bulunan Colin Mercer kültür odaklı planlama yaklaşımını farklı bir perspektiften değerlendirerek kültür odaklı planlamanın ‘kültürü planlamak’ olmadığı üzerinde önemle durmaktadır. Mercer; kültürün, kültürel elemanların ve kültürel katkıların planlama ve gelişmenin her

³² Stevenson, D. 2004 ‘Civic gold’ rush: Cultural Planning and the politics of the Third Way. International Journal of cultural Policy 10 (1): 119-31 Aktaran: Sirayi, M. Journal of Arts Management, Winter 2008, Cultural Planning and Urban Renewal in South Africa, Vol:37, No:4 Syf:333

³³ Aktaran: Bianchini, F. Cultural Policy and Urban Regeneration: The Western European experience. Mancehester: Manchester University Press

³⁴ Dreeszen, c. 1998 Community Cultural Planning Handbook: A guide for cummnity leaders. Washington DC: Americans for the Arts Sayfa:9

aşamasında rolü olduğunu vurgulamaktadır.³⁵ Mercer, bu yaklaşımla kültürü planlamanın çerperinden alarak merkezine yerleştirmektedir.

Kültür odaklı planlama; toplumun gelişmesi için, kültürel kaynakların stratejik ve bütünleşik kullanımını öngören bir planlama yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, kültürel eylemlerle, insanın ve toplumun gelişmesi arasında bağ kurmaktadır.

Kültür Odaklı Planlama yaklaşımı, farklı anlamlar içermesi ve farklı içeriklere uygulanabilmesi açısından esnek bir yapıya sahiptir. Örneğin, planlama süreci kimi zaman toplumun gelişmesi için bütünleyici bir strateji olarak kullanılmaktadır. Bu anlamıyla, ekonomik, endüstriyel ve rekreasyonel projelerle, konut ve kamu çalışmaları arasında bağlantılar kurmaktadır. Kültür odaklı planlama yaklaşımına kültürel politikaların, dönüşüm projelerinin ve kültürel çeşitlilik programlarının uygulanması için bir araç olarak da kullanılmaktadır. Kültür odaklı planlama yaklaşımı bu yönüyle 'sanat ve kültür'ün geleneksel anlamından daha geniş bir anlamı ifade etmektedir. Tek bir kültür odaklı planlama projesi aynı anda hem kültürel miras ve gençlik konuları hem de uluslararası ilişkiler, eğitim, ekonomik sorunlar ve altyapı gibi konuları kapsamına alabilmektedir.³⁶

Kültür odaklı planlama yaklaşımının en temel özellikleri Franco Bianchini ve Lia Ghiardi tarafından şu şekilde yapılmıştır:

'Kültür antropolojik tanımı ve en geniş anlamı ile bir yaşam tarzıdır. Bunun daha da ötesinde bir kentin yerel kültürünün, günlük yaşam döngüsü ve dokusunun sanatla entegrasyonudur. Kültür odaklı planlama, bir kentin kültürel kaynaklarının tanımlanması ve kentin hedeflerine ulaşmasında stratejik bir araç olarak kullanılması yönüyle yerel yönetimlerin gündeminde yer almaktadır.'³⁷ Bianchini, kültürü planlamanın imkansız aynı zamanda da tehlikeli olduğuna dikkat çekmektedir. Kültür odaklı planlama yaklaşımını, kültürü planlamaya çalışmaktan öte, planlamadaki kültürel yaklaşım ve her türlü kamu politikasına kültürel bakış olarak değerlendirmektedir. Kültür odaklı planlama bu yönüyle ele alındığında fiziksel

³⁵ Mercer, C. Towards cultural citizenship: Tolls for cultural policy and development, Stockholm: Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 2002, Syf:170

³⁶ Sirayi, M. Journal of Arts Management, Winter 2008, Cultural Planning and Urban Renewal in South Africa, Vol:37, No:4 Syf:336

³⁷ Ghilardi, L. Cultural planning and cultural Diversity, noema Research and Planning Ltd. Londra, Council of Europe

planlamadan ekonomik planlamaya, turizm ve pazarlama stratejilerinden gençlik ve sosyal politikalara kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır.³⁸

Kültür odaklı planlama en fazla kabul gören tanımıyla; kültürel kaynakların kentsel ve toplumsal gelişme için stratejik ve bütünsel bir planlama anlayışı ile kullanılmasıdır.

Colin Mercer, kültür odaklı planlamayı farklı bir açıdan ele alarak kültür odaklı planlama yaklaşımının ne olmadığını ortaya koymuştur. Mercer'e göre; sosyo-ekonomik durumu çok düşük, yıpranmış, erişimin güç olduğu, altyapı eksikliklerinin göze çarptığı komşuluk birimleri ile çevrili kültürel merkezler ve tasarım harikası yenilikçi projeler kültür odaklı planlaması kapsamında değerlendirilemez. Bunun yanı sıra, fiziksel plandan sonra yapılan güzelleştirme çalışmaları, sanat faaliyeti adı altında gerçekleştirilen estetik kaygılı projeler ve planın renklenmesini sağlayan yeşil alan çalışmaları da kültür odaklı planlama kapsamında değildir. Bu kapsamda kültür odaklı planlama yaklaşımının şu özellikleri ön plana çıkmaktadır:

Stratejik: Kültür odaklı planlama, daha büyük bir ölçekteki kentsel ve toplumsal gelişme planının bir parçası olmalıdır. Fiziksel planlama ile ekonomik ve endüstriyel gelişme hedefleri, sosyal eşitlik girişimleri, rekreasyonel planlama, konut ve kamu hizmetleri arasında bağlantılar kurmalıdır. Bu sebeple de, kendi kendine yeten, kapalı bir 'sanat insan ve toplum için yararlıdır' anlayışından oldukça uzak bir yaklaşımdır

Bütünsel: Kültür odaklı planlama, belirli bir olaydan sonra gerçekleştirilemez ya da eklenemez. Kültür odaklı planlama ile ilgili çalışmalar yürüten planlarcılar planlama çalışmasında görev alan diğer kişileri kültür odaklı planda öngörülen; yaşam tarzları, yaşam kalitesi, temel yaşam rutinleri, alışveriş, çalışma, eğlence gibi konular hakkında ikna etmelidir. Kültür odaklı planlama yaklaşımı, yol ve bina gibi fiziksel öğelerin dışında, alışkanlıklar, talep edilenler, aksaklıklar ve gereklilikler arasında bağlantılar kurmalıdır. Bu nedenle, kültür odaklı planlama çalışması yürüten

³⁸ Barcelona Üniversitesi İnternet Dersleri, Kültür Politikaları ve Kültür Planlama Arasındaki Fark, Franco Bianchini, <http://www.youtube.com/watch?v=slzwThwwnwk>

plancılar sürecin başından itibaren çalışmaya dahil olmalıdır. Farklı gruplar arasında uzlaşa sağlayarak, farklı disiplinlerin ortak bir dil üzerinde buluşmasını sağlamalıdır.

Kültürel Kaynaklar: Kültür odaklı planlama yaklaşımında kültür her zaman ‘bir yaşam tarzı’ olarak ifade edilen antropolojik tanımı ile ele alınmaktadır. Kültür bu kapsamda ele alındığında, kültürel kaynaklar da kültür sanat faaliyetlerinin ötesinde daha geniş bir alanı tanımlamaktadır. Ancak, kültürel kaynakların yaşam tarzları, kültürel çeşitlilik, kimlik ve alışkanlıklar gibi somut olmayan kültürel miras yönleri ile alınması ‘kültür planlanabilir mi?’ sorusunun sorulmasına neden olmaktadır. Kültür odaklı planlama yaklaşımı hiçbir zaman ‘kültürün planlanması’ olarak ele alınmamıştır. Kültür odaklı planlama yaklaşımı, kültürün planlama sürecine her aşamada dahil olması ve aykırılaştırılmaması gerektiği üzerine kurgulanmıştır. Kültürel kaynakları dikkate alan kültür odaklı planlama yaklaşımı, kültürel turizm stratejisi, rekreasyonel planlama ve kentsel tasarım gibi gelişme formlarına da gönderme yapmalıdır.³⁹

Kültürel kaynakların kültür odaklı planlama yaklaşımında stratejik öneme sahip olması, kültürel kaynakların planlama sürecine nasıl ve şekilde dahil edilebileceği sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Kültürel kaynakların planlama sürecine dahil edilmesinde kullanılan en etkili yöntem kültürel haritalama yöntemidir. Kültürel haritalama nicel ve nitel olmak üzere detaylı bir araştırma sürecinden oluşmaktadır. Kültürel haritalama ile elde edilen:

- Nüfus yapısı
- Göç yapısı
- Etnik gruplar
- Kültür odaklı endüstriler
- Mevcut kültürel tesisler
- Kültürel kurum ve kuruluşlar
- Yaşam kalitesi ve vb.

ile ilgili konularda elde edilen nicel bilgilerin ne ifade ettiğini ve planlama süreci için nasıl bir veri oluşturabileceğini yorumlamaktadır.

³⁹ Mercer, C. Cultural planning for Urban Development and Creative Cities, 2006

3.3 BÖLÜM SONUCU

Dünyanın ekonomik sisteminde gerçekleşen değişim ve dönüşüm kentlerin fiziki ve sosyal yapısının da değişmesine neden olmuştur. Ekonomik yapıdaki değişim kentlerin ele alınış biçimini değiştirmiş, kentin dinamiklerinin yeniden sorgulanmasına neden olmuştur. Ekonomik değişim karşısında hızla değişen fiziksel yapı; kentin algılanış ve kullanım biçimlerinin, demografik yapısının ve bunlarla birlikte sosyal strüktürünün değişmesine neden olmuştur. Bu süreçte, kültürün stratejik öneminin fark edilmesi ile birlikte kültür ve kültürel kaynaklar, kentsel gelişme için bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kültür, geleneksel anlamının ötesinde ele alınarak, ekonomik ve toplumsal gelişmenin merkezine konulmuştur.

Kültür odaklı planlama yaklaşımı değişen ekonomik, sosyal ve düşünsel yapı karşısında giderek daha fazla kabul görmektedir. Kentlerin profilinin değişmesi, eğitim seviyesinin artması, bilgiye erişimin kolaylaşması, teknolojinin gelişmesi, toplumsal sınıflar arasındaki farkların azalması, katılımın planlama süreçlerinin önemli bir boyutu haline gelmesi, karar alma süreçlerinin giderek şeffaflaşması ile birlikte kültürel odaklı planlama yaklaşımı, kentlerin geleceklerini kurgulamalarına fırsat yaratmaktadır.

4 KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA KAPSAMINDA MODEL ve ÖRNEKLER

Kültür odaklı planlama yaklaşımı giderek daha fazla kabul görmekte ve kentlerin değişen yapısı karşısında bir çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Kültür odaklı planlama yaklaşımının sistematikliğini ortaya koymaya yönelik gerçekleştirilen rehber ve el kitabı çalışmaları, planlama yaklaşımının bir model önerisi olarak çözümlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Planlama sürecinin model haline getirilmesi kültür odaklı planlama yaklaşımının uygulanabilirliği ve denetlenebilirliğini arttırdığı gibi, planın aşamalarını da daha şeffaf ve algılanabilir hale getirmektedir.

Kentlerin değişen dünya koşulları karşısında yeniden varolma çabaları, kentin farklı boyutları arasındaki kaybolmuş bağları yeniden kurması itibari ile tek bir alan ya da sektör üzerinden yola çıkılarak gerçekleştirilen ve tüm kente etki eden kültür odaklı planlama çalışmalarını önemli hale getirmektedir.

Bu kapsamda, farklı ölçek ve içerikteki kültür odaklı planlama örneklerinin arasındaki benzer ve farklı yönleri tespit etmek amacı ile; kültür odaklı planlama rehberi örnekleri, Barselona Kültür Odaklı Stratejik Planı, Valencia kültür odaklı kentsel gelişme projeleri, Newcastle ve Gateshead kültür odaklı kentsel gelişme projeleri ve Bitlis Kültür Odaklı Yol Haritası incelenmiştir.

4.1 KÜLTÜR ODAKLI PLANLAMA REHBERİ ÖRNEKLERİ

Kültür odaklı planlamanın kentsel ve toplumsal gelişme için giderek daha fazla kabul gören kabul gören bir planlama yaklaşımı olması üzerine, yerel yönetimler model önerisi üzerine çalışmalarda bulunmuşlardır. Kanada, 'Kültür Odaklı Planlama El Kitabı' (Cultural Planning Toolkit), Avusturalya ise 'Yerel Yönetimler için Kültür Odaklı Planlama Rehberi' (Cultural Planning Planning Guidelines for Local Government) hazırlayarak bu alandaki çalışmalara altlık oluşturacak bir sistematik geliştirmeye çalışmıştır.

Avustralya'da hazırlanan Yerel Yönetimler İçin Kültür Odaklı Planlama Rehberi, 2006 yılında, Avustralya'nın New South Wales (NSW) eyaleti, Sanat Bakanlığı, Yerel Yönetim Departmanı tarafından hazırlanmıştır (NSW Ministry for the Arts & Department of Local Government). Avustralya'nın en bilinen eyaletlerinden biri olan New South Wales (NSW), ülkenin güneydoğusunda yer almaktadır. NSW'nun en büyük kenti Sydney'dir. Rehber, NSW Yerel Yönetim Oraklığı, NSW Shires Ortaklığı, Altyapı Departmanı, Planlama ve Doğal Kaynaklar, yerel yönetimi temsil eden kuruluşlar ve Sanat Bakanlığı ortak çalışması ile oluşturulmuştur.

Sanat Bakanı Bob Carr, Yerel Yönetimler İçin Kültür Odaklı Planlama Rehberinin oluşturulma amacını şu şekilde açıklamıştır:

Kültürel hizmetlerin yerel yönetimler tarafından ele alınması ancak yerel yönetimlerin öncelik ve hedefleriyle kültürel stratejilerin bütünleştirilmesi yolu ile sağlanabilir. Kültürel değerlerin yerel yönetimler tarafından günlük yaşamdan kopuk ve uzak olarak ele alınması yerine, insan ihtiyaçları için veri olarak görülmesi ancak bu yolla mümkündür. Yerel yönetimler için hazırlanan Kültür Odaklı Planlama Rehberi de entegrasyon sürecine yardımcı olması amacıyla hazırlanmıştır. Kültür Odaklı Planlama, toplumun istek ve değerlerine daha derinden bakma olanağı yaratmaktadır. Kültür Odaklı Planlama yaklaşımının en önemli etkisi ise 'kültür' olarak anladığımız her şeyin toplumun beklentileri ve yerel yönetimlerin karar alma sürecinin bir parçası olabileceğidir.

Yerel Yönetim Bakanı Tony Bernard Kelly ise rehberin amacını şu şekilde ifade etmiştir:

Kültür Odaklı Planlama, tüm birey ve toplulukların ülkenin zengin ve çeşitli kültürel yaşantısına dahil olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Yerel yönetimlerin bu süreçteki en önemli rolü kültür kurumlarını desteklemek ve yerel düzeydeki kültürel ifade ve katılımın gerçekleşmesini sağlamaktır. Kültür Odaklı Planlama, kültürel yaşamın tüm yansımalarının sistematik ve entegre bir yolla sürece dahil olmasını sağlamaktadır.

4.1.1 Rehberin Amaçları

Yerel Yönetimler için Kültür Odaklı Planlama Rehberi'nin amaçları şu şekilde açıklanmaktadır.

- Yerel yönetimlerin bütünleşik kültür odaklı planlama için kapasite oluşturmasını sağlamak
- Yerel düzeyde; sürdürülebilir, bütünleşik ve stratejik kültür odaklı planlama çerçevesi sağlamak
- Merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere tahsis edilen sanat ve kültür fonlarının etkin şekilde değerlendirilmesi

4.1.2 Kültür Odaklı Planlama Yaklaşımının Önemi:

Tarihsel, kültürel ve doğal değerler kent kimliğinin ve kültürel belleğin oluşmasındaki en önemli yapı taşlarıdır. Geçmişten bugüne aktarılan, arkeolojik, kültürel, toplumsal, ekonomik ve estetik değerler o kentin kültür mirasını oluşturmaktadır. Kültürel miras geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmakta, farklı kuşaklar arasındaki hoşgörü ve iletişimi kolaylaştırmakta, kentlilik bilinci ve aidiyet duygusunu geliştirmektedir. Kültür mirasının, korunarak yaşatılması o kentte yaşayanları bir arada tutan ortak bağları da güçlendirmektedir.

Kültür Odaklı planlama kentin sahip olduğu tüm değerleri kapsamaktadır. Yaşam kalitesini etkileyen her alanda entegre politikaların geliştirilmesi, kentsel değerlerle yönetim planları ve stratejiler arasındaki gerekli bağlantıların kurulması Kültür Odaklı Planlama yaklaşımı dahilindedir.

Kültür odaklı planlama bir kentte, sosyal dışlanmanın önüne geçilmesi, kentsel dönüşüm, iş olanaklarının artırılması, daha güvenli yerleşmelerin yaratılması, toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi ve daha sağlıklı bir yaşam tarzının desteklenmesi konularında yol gösterici olmaktadır.

Kanada'da hazırlanan Kültür Odaklı Planlama El Kitabı'nda (Cultural Planning Toolkit) kültür odaklı planlamanın farklı türleri tanımlanmıştır:

Geniş Kapsamlı Kültür Odaklı Planlama: Toplumun büyük bir kesiminin uzlaşması yolu ile oluşturulan, kültürün bütünleşik hedeflerle tanımlandığı planlama çalışmasıdır.

Kültür Odaklı Planlama Çerçevesi: Gelecekte yapılacak bir planlama çalışmasına rehberlik edecek uzun dönemli hedeflerin çerçevesinin belirlendiği, geniş katılımlı, kültür odaklı planlama çalışmasıdır

Tek Bir Disiplin Üzerine Odaklanmış Kültür Odaklı Planlama: Özel bir ilgi alana ya da sektöre odaklanmış geniş katılımlı planlama çalışmasıdır.

Kültürel Değerlendirme ya da Kültürel Haritalama: Geniş katılımlı bir işbirliği sonucu ortaya çıkan, toplumun kültürel kaynakları ve ihtiyaçlarını bir araya getiren geniş kapsamlı bir analiz çalışmasıdır.

Özel Bir Sanat Dalına ya da Kültürel Değerlendirmeye Odaklanmış Planlama: Ekonomik etki, kaynak ya da tesis yaratmak için gerçekleştirilen fizibilite çalışması, kültürel turizm potansiyeli gibi belirli bir alana odaklanarak gerçekleştirilen planlama çalışmasıdır.

Belirli Bir Konuya Odaklanmış Kültür Odaklı Planlama: Erişilebilirlik ya da çeşitlilik gibi tek bir konuya odaklanan geniş katılımlı planlama çalışmasıdır.

Belirli Bir Alana Odaklanmış Kültür Odaklı Planlama: Kentin belirli bir coğrafyasına odaklanılmış, belli bir komşuluk birimi ya da belli bir alanın ele alındığı planlama çalışmasıdır

Bölgesel ya da Kentsel Planın Bir Parçası Olarak Kültür Odaklı Planlama - Dikey: Kültür-sanat, doğal ve tarihi mirasın, eylem planının belirli bir bölümünde kültür-sanat ya da kültürel miras gibi bir başlık altında katkı sağladığı çalışmadır.

Bölgesel ya da Kentsel Planın Bir Parçası Olarak Kültür Odaklı Planlama - Yatay: Kültür-sanat, doğal ve tarihi mirasın, eylem planının her bir bölümüne katkı sağladığı, planda ortaya konulan hedeflere ulaşılması için kaynak yarattığı çalışmadır. ⁴⁰

⁴⁰ Creative City Network of Canada, Cultural Planning Toolkit, <http://www.creativecity.ca/>

Kültür Odaklı Planlama süreci, Yerel yönetimler İçin Kültür Odaklı Planlama Rehberi'nde şu şekilde ifade edilmektedir.

Kültür Odaklı Planlama= Kültürel Çerçeve + Eylem Planı + Bütçe

Kültür odaklı planlamanın en temel araçlarından biri olarak kültürel çerçevenin geliştirilmesi gösterilmektedir.

Tüm planlama çalışmalarında olduğu gibi Kültür Odaklı Planlama yaklaşımı da belirli bir noktada son bulan bir süreç değil, sürekli devam eden bir süreçtir. Kültür Odaklı Planlama çalışması stratejik ilişkiler, fırsatlar ve demokratik bir süreci bünyesinde barındırmaktadır. Stratejik yaklaşımın en temel özelliği bütünün içerisinde yer alan her bir parçanın, bir üst ölçekteki amaç, hedef, politika ve eylemlere ulaşmak için gerekli anlamlı bir parça olmasıdır.

Stratejik ve geleneksel yaklaşım arasındaki farklar özetle şu şekildedir:

Tablo 2: Geleneksel Planlama Yaklaşımı ve Stratejik Planlama Yaklaşımı arasındaki farklar

GELENEKSEL YAKLAŞIM	STRATEJİK YAKLAŞIM
Sıradan ve durağan	Karmaşık ve değişken
Sonradan harekete geçen	Önceden harekete geçen
Hizmet/eylemsel özellikli	Temel kuralları olan, düzenleyici
Küçük ölçekli değişim	Önemli oranda, gözle görülür değişim
Kısa dönem kaygılı	Orta ve uzun dönem kaygılı
Kaynaklar tarafından yönlenen	İhtiyaç ve istekler doğrultusunda yönlenen
'Nasıl yapacağız?' sorusuyla gelişen	'Neden yapıyoruz?' ve 'Niçin yapmalıyız?' sorusuyla gelişen
Krizlerle şekillenen	Fikir ve deneyimlerle şekillenen

4.1.3 Kùltür Odaklı Planın Hazırlanması İçin Gerekli Uygulama Önerileri

Kùltür odaklı planlama yaklaşımı için belirli bir sistematığın geliştirilmeye çalışıldığı ‘Yerel Yönetimler için Kùltür Odaklı Planlama Rehberi’nde planlama süreci birbirini tamamlayan dokuz aşama ile ifade dilmiştir.

Kùltür odaklı planlama süreci özetle şu aşamalardan oluşmaktadır:

Aşama	Sùre
1. Hazırlık	2-3 ay
2. Araştırma	4-6 ay
3. Analiz	2-3 ay
4. Organizasyon	Sùrekli
5. Planın Ortaya çıkarılması	1-2 ay
6. Planın Sergilenmesi ve Tartışılması	2-3 ay
7. Düzeltme ve Değişiklikler	1-2 ay
8. Planın Yayınlanması	1 ay
9. Uygulama, İzleme ve Değerlendirme	Sùrekli

1. Aşama

Hazırlık (2-3 ay)

Plan sürecinin ilk aşamasının hazırlık aşaması oluşturmaktadır. Bu aşama, planın genel işleyişini kolaylaştırmak amacıyla yapılacak organizasyon işlerini kapsamaktadır. Bu kapsamda yapılması öngörùlen konular şunlardır:

- Karar alıcıların bir araya getirilmesi: Merkezi ve yerel yönetimdeki karar alıcıların plan sürecine başından sonuna kadar dahil olması sağlanmalıdır.
- Çalışma ekibinin oluşturulması
- Ekibin alışma konularının ve finansal kaynaklarının belirlenmesi
- Organizasyon şemasının gözden geçirilmesi: Planın kısa ve orta dönemli stratejilerinin belirlenmesi, etkin bütünleşmenin önüne geçebilecek engellerin saptanması
- Plan kapsamının kararlaştırılması: Plan dahilinde değerlendirilecek ya da değerlendirilmeyecek konuların belirlenmesi, yerel yönetim ve çeşitli kuruluşlar arasındaki bağlantının ne şekilde kurulacağı, mevcut

işbirliği yapılarının ortaya çıkarılması, potansiyel işbirliği yapılarının saptanması, farklı sektörler arasındaki gerekli bağlantının kurulması

- Planın ölçeğinin kararlaştırılması
- Plan sürecinin belirlenmesi ve zaman çizelgesinin oluşturulması: Yönetim planı ve bütçesinin kararlaştırılması bu kapsamda değerlendirilmektedir.

2. Aşama

Araştırma (4-6 Ay)

Kültürel gelişme için gerekli bütünleşik yaklaşımın en önemli başlangıç noktası kültürel etkinliklere karşı olan bilincin artırılması ve yerel halkın karşı karşıya olduğu kültürel meselelerin saptanmasıdır. Kültürel değerlendirme ve kültür haritalaması bilincin artırılması için gerekli en önemli adımlardır. Bu kapsamda ele alınan konular şunlardır:

- Geniş kapsamlı stratejik bakış açısının oluşturulması: Kültürün etki edebileceği tüm çevresel, ekonomik ve sosyal konuların belirlenmesi. Bu kapsamda, kentte yürütülen planlama çalışmaları ile ilgili dökümanların toplanması gerekmektedir. Bu aşama; planlama, rekreasyon, turizm, işgücü ve kültür arasındaki gerekli bağlantıların kurulması için gereklidir.
- Konu ve fırsatlarla ilgili geniş çaplı bilgi elde edilmesi: Farklı departmanlar ve profesyonel grupların çeşitli aktivitelerle plan sürecine dahil edilmesi gerekmektedir.
- Halk katılımının sağlanması: Planın etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kamunun aktif katılım ve desteği ile mümkündür. Sivil toplum kuruluşları, toplumdaki birey ve grupların katılımının sağlanması için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu aşamada, halkın planın kapsamı ve hedefleri ile ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir.
- Niceliksel kültürel değerlendirme yapılması: Toplumun nüfus ve fiziksel yapısı ile ilgili verilerin toplanması nicel araştırmanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Toplumdaki farklı yaş grupları (çocuk, yetişkin, yaşlı), dil ve kültür açısından çeşitliliğe sahip gruplar, farklı

nüfus grupları (kadın, erkek ve engelli nüfusu, okul öncesi ve 20 yaş üstü nüfus vb.) gibi toplum içerisindeki farklı kategorilerin nüfus oranlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, kültürel değer ve aktivitelerin detaylı bir profilinin çıkarılması gerekmektedir. Kamu tesisleri, kültürel işletmeleri, somut ve somut olmayan kültürel miras, kültürel gruplar, tarihi topluluklar, dini kurumlar, kültürel eğitim kurumları ve kaynakları, kültürel ve doğal turizm alanları, festival ve etkinlikler, etnik ve kültürel açıdan farklı gruplara için yapılan medya aktiviteleri, kafe ve restoranların analizi yapılması gerekmektedir. Analizler sonucu elde edilen nicel kültürel değerlendirmeler 'kültürel haritalama' için altlık oluşturmaktadır. Kültürel haritalama yolu ile elde edilen bilginin toplumun kültürel ve sosyal yaşamı için olan katkısını belirlenmesi sağlanmaktadır.

- Yaşam kalitesini arttıran ve azaltan faktörlerin belirlenmesi: Kültürel katılımı azaltan entelektüel, kültürel, ekonomik ve fiziksel engellerinden belirlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda düzenlenecek çalıştaylarla sorunlar ve çözüm yolları belirlenmelidir.
- SWOT analizinin yapılması: Kültürel gelişme için gerekli; güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesi gerekmektedir.

3. Aşama

Analiz (2-3 Ay)

Analiz aşaması; öncelikli konuların belirlenmesi, planın amaç ve hedeflerine ulaşmak için gerekli gelişmenin koşullarının ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Bu aşama, temel performans göstergelerinin ortaya çıkması ve izleme mekanizmalarının şekillenmesini açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda üzerinde durulması gereken konular şunlardır:

- Elde edilen tüm verilerin gözden geçirilmesi: Verilerin, amaç ve hedefler doğrultusunda, geniş kapsamlı stratejik bir perspektiften ele alınması
- Planı oluşturan temel hedeflerin yeniden değerlendirilmesi

4. Aşama

Organizasyon (Sürekli)

Planlama ve kültürel gelişmenin etkin şekilde entegrasyonu organizasyon yapısı ve takım çalışmasına dayalı, idari işlerin en aza indirildiği bir karar alma süreci ile mümkündür. Bu aşamada dikkate alınması gereken konular şunlardır:

- Üst düzey yönetici kademesindeki kişilerin sorumluluklarının açıkça belirtilmesi: İşbirliği yapısının güçlü olması için bu düzeydeki kişilerin sorumlulukların kesin hatlarıyla belirlenmesi gerekmektedir.
- Yerel yönetimin elindeki becerilerin gözden geçirilmesi: Kültürel gelişmenin sürdürülebilir olması için organizasyonda yer alan kişilerin gerekli bilinç ve beceriye sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, görevli personelin gerekli kültürel bilgi altyapısına sahip olması sağlanmalıdır.
- Plancının disiplinlerarası en etkin noktalarda konumlandırılması: Kültür odaklı planlama sürecinde görev plancılarının, sanat çalışanlarının ve kültürel gelişme konusunda çalışmalar yürüten kimselerin; sosyal, çevresel ve ekonomik gelişme ilgili bağlantıları sağlayan, çok disiplinli ve stratejik noktalarda konumlanması gerekmektedir.
- Konseyin bütçe ve yönetim planına kültürel gelişmenin dahil edilmesi
- Konseyin kültürel değer ve kaynaklarıyla, kültürel gelişme arasındaki ilişkinin belirlenmesi
- Diğer konsey ve gelişme ajanslarıyla bölgesel ölçekte bağlantıların kurulması: Yerel yönetim ve gelişme ajanslarının yanı sıra, eğitim ekonomik gelişme, çevresel, sosyal ve kültürel kuruluşlar arasında da bağlantılar kurulması gerekmektedir. Yerel ölçekte hazırlanan kültür odaklı plan, ülkesel ve bölgesel kültürel gelişme hedefleri ile bütünlük içerisinde olmalıdır.

5. Aşama

Planın Ortaya Çıkarılması (1-2 Ay)

Bu aşamada elde edilen veriler ışığında plan taslağının hazırlanması gerekmektedir. Uzlaşma sonucu hazırlanan taslak; üst düzey yöneticiler, yerel yönetim temsilcileri ve ajanslar olmak üzere plan sürecinde yer alan tarafların onayından geçmesi gerekmektedir.

Taslak plan kamuoyuna sunulmadan önce üçüncü aşamada geliştirilen göstergeler üzerinden yeniden ele alınmalıdır. Bu göstergelerin yerel yönetimin ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel strateji ile entegre olması gerekmektedir. Gerçekleştirilen eylemlerin planlama etkisini ölçmeye yarayan kültürel göstergeler şu konuları içermesi gerekmektedir:

- Kültürel içerik: Değerler, kimlik ve tarih
- Kültürel pratik: Yetkinlik ve kültürel ifadeler erişim
- Kültürel sonuçlar: Toplum tarafından başlatılan kültürel hareketler, hazırlanan kültürel aktivitelere halkın erişimi, kültürel aktiviteler için uygun olan alanların çeşitliliği, kültürel aktivitelerin halk tarafından kullanılma düzeyi

Bunun yanı sıra, yaşanabilirlik, kültürel canlılık ve toplumun yaşam kalitesini etkileyen her türlü aktivite de değer olarak kabul edilebilmektedir. Bu göstergeler kültürel gelişme stratejilerinin toplum üzerindeki etkilerini ölçmelerinin yanı sıra, yerel yönetimin diğer politika ve aktivitelerinin kültürel canlılık üzerindeki etkilerini de ölçmektedir.

6. Aşama

Planın Sergilenmesi ve Tartışılması (2-3 Ay)

Bu aşama, planın kamuoyuna sunulması ve katılımın başka bir düzeyine geçilmesidir. Plan taslağının tartışılması, önerilerin alınması, hata ve boşlukların düzeltilmesi, geri dönüşlerin alınması bu aşama içerisinde gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda düzenlenecek toplantılar yoluyla paydaşlar, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetim birimlerinin de taslak planın geliştirilmesine katkıda bulunması sağlanmalıdır.

7. Aşama

Düzeltilme ve Değişiklikler (1-2 Ay)

Bu aşamada, bir önceki aşamada gerçekleştirilen toplantılar ve geri dönüşler sonucu planın revize edilmesini gerekmektedir. Planın son halinin belirli konuları içermesi beklenmektedir. Bu konular şu şekilde sıralanabilir:

- Planın geliştirildiği stratejik içerik
- Kültürel değerlerin nicel ve nitel verilerle ifadesi,
- Kültürel politikalar,
- Amaçlar,
- Yerel yönetimin diğer politika, strateji ve eylemleriyle olan bağlantıları,
- Farklı disiplinler ile olan bağlantıları,
- Ulusal ve bölgesel düzeydeki kültür politikaları ile olan bağlantıları,
- Temel performans göstergeleri,
- Uygulama ve eylem planı,
- Uygulamada sorumluluk sahibi olan kurum, kuruluş ve kişiler,
- Bütçe ve zaman çizelgesi.

8. Aşama

Planın Yayınlanması (1 Ay)

Bu aşamada plan uygulamaya geçirilerek başlatılmaktadır. Birey ve kuruluşların geniş işbirliğini gerektirmektedir.

9. Aşama

Uygulama, İzleme ve Değerlendirme (Sürekli)

Bu aşamada, planın sürekliliğini sağlayacak mekanizmaların kararlaştırılmış olması gerekmektedir. Plan, uygulama süresi boyunca gündemde tutularak

kontrol edilmelidir. Plana nicel ve nitel güncel verilerin akışı sağlanmalı, gerektiği yerde düzeltme yapılmalıdır. Bunun yanı sıra, plan yılda bir defa gözden geçirilmelidir.

4.2 BARCELONA KÜLTÜR ODAKLI STRATEJİK PLANI

Barcelona Kültür Odaklı Stratejik Planı, daha önce hazırlanmış olan kültür odaklı ekonomik gelişim planlarıyla uyumlu bir plandır. Ancak, bu planda ‘kültür’ sadece bir ‘araç’ olarak değil aynı zamanda ‘amaç’ olarak ele alınmıştır.

Resim 1: Barcelona

Dünyadaki kültürel gelişmenin gerekçe olarak sunulduğu planda ekonomik gelişme ve yaşam kalitesinin en temel koşulu olarak kültürel gelişme kabul edilmiş; bu da Belediye Başkanı tarafından “kültür inşa etmek, şehir inşa etmektir” şeklinde ifade edilmiştir.

Yeni planın vizyonu gelişmenin kültürel boyutunu vurgulamaktadır. Kültürel gelişim en az beş ayrı boyutu göz önünde bulundurulması gereken bir konudur. Bunlar;

1. Bireylerin ve toplulukların kendilerini ifade etme özgürlükleri: **çeşitlilik barındıran bir şehirde kültürel özgürlük**
2. Yaratıcı bireylerin potansiyellerini sonuna kadar geliştirebilme ve ifade etme fırsatlarına sahip olmaları: **yaratıcı şehir**
3. Çok sayıda ve farklı kültürel aracı ve aktörün, kültür piyasası ile kurumsallaşmış kültür alanı arasında dengeli bir şekilde var olması: **yoğun, üretken bir kültürel ekosistem**
4. Devir alınan miras aracılığıyla belleğin korunması: **zaman içinde şehir**
5. Karşılaşma ve fikir alış verişi için kamusal alanın korunması: **şehir, kamusal alanın kendisidir.**

Kültürel gelişme konusunda güvenilir ve kesin göstergeler olmasa da bu planla yukarıda belirtilen konularda gelişme sağlamaya yönelik politikalar geliştirilmiş ve girişimlerde bulunulmuştur. Planda ortaya konulan hedeflerin ana temaları kültürel etkinliklere yakınlık, kalite ve benzersizlik ile bütünleşmedir.

Resim 2: Barselona

Hedefler doğrultusunda çeşitli alt projeleri içeren programlar oluşturulmuştur. Her programın bir zaman tablosu ve alt bileşenleri somut ve açık bir şekilde belirtilmiştir. Ana temalar kapsamında belirlenen yapılandırma programları ile mevcutta olan ve orta ve uzun vadede gerçekleştirilmesi gereken eylem alanları ortaya konulmuştur.

Farklı konularda oluşturulan yapılandırma programları stratejik planın vizyonunun gerçekleşmesi için gerekli en önemli aşamayı oluşturmaktadır.

Barselona Kültür Odaklı Stratejik Plan kapsamında belirlenen yapılandırma programları şunlardır:

1. Barselona Laboratuvarı
2. Kültür, Eğitim ve Yakınlık
3. Barselona, Okuyan Kent
4. Kültürlerarası Değişim Programı
5. Barselona Bilimi
6. Kültürel Olanakların Kalitesi
7. Bilgi, Bellek ve Kent
8. Barselona Kültür Başkenti
9. Kültürel Bağlantı
10. Barselona Kültür Konseyi

Belirlenen her bir yapılandırma programının altında programı gerçekleştirmek için gerekli projeler ortaya konmuştur. Plan kapsamındaki yapılandırma programları ve projeler şu şekildedir:

1. **Barselona Laboratuvarı**

Kentin yaratıcı altyapısı güçlendirecek tüm sanatsal ifade ve projeleri içermektedir. Barselona Laboratuvarı yapılandırma programı, kültürel gelişme için gerekli şartların oluşmasını amaçlamaktadır.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Yaratıcı Fabrikalar (Görsel sanatlar, müzik, tiyatro, dans, sirk, edebiyat ve görsel işitsel sanatlar)
- Görsel Sanatlar Merkezi
- Görsel İşitsel Kent
- Multimedya Oluşturma ve Üretim Merkezi (MediaLab)

- Sirk ve Yaratıcılık
- Çizim Sanatı Merkezi
- Barselona-Katalonya Film Komisyonu

2. **Kültür, Eğitim ve Yakınlık**

Program; sanatsal eğitim, bilinçlendirmeye öncelik verilmesi ve sanatsal dilin öğrenilmesi fonksiyonları başta olmak üzere hem amatör hem de profesyonel eğitime yönelik bir ağ sistemi üzerine kurgulanmıştır. Programın amacı, bireysel ve kolektif bir ifade aracı olarak kültürel uygulamaların her çeşidine (müzik, dans, tiyatro, görsel sanatlar vb.) erişebilirliği arttırmaktır.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Sanatsal eğitim veren okullar
- Kültürel merkezlere yakınlık ağı
- Eğitim ve kültür arasında koordinasyon sağlanmasına yönelik programı
- Kültürün daha geniş bir kitleye ulaşması için gerekli girişim
- Kültür sanat alanı geliştirilmesi programı

3. **Barselona, Okuyan Kent**

Okuyan Kent programıyla kütüphane planı kapsamında okuma oranının artırılması ve kentteki yayıncılık sektörünün geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Kütüphane ağının genişletilmesi
- Merkez kent kütüphanesinin yapılandırılması
- Okul Kütüphane Planı'nın desteklenmesi
- Yayıncılık sektörü ile toplantılar düzenlenmesi
- Barselona Kitap Satıcıları Planı'nın geliştirilmesi
- Edebiyat festivalleri ve buluşmalarının desteklenmesi

4. Kùltùrlerarası Değişim Programı

Kentin kùltùrel sistemindeki kùltùrel çeşitliliğin korunması ve kùltùrlerarası değişim için gerekli süreç ve alanların arttırılmasını hedeflemektedir.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Yakınlık ve kùltùrlerarası değişim
- Barselona'da bir dünya (Dünyadaki farklı kùltùrel bölgelere yönelik etkinlikler düzenleyerek kùltùrel çeşitlilik ve değişimin arttırılması).
- 2008 Dünya Kùltùrlerarası Değişim Yılı
- Akdeniz Forumu
- Linguamón - Casa de les Llengües
- "La Mercè" ve kent festivali

5. Barselona Bilimi

Program, kamu kuruluşları tarafından geliştirilen proje ve programlarla kentin bilim kùltürünü arttırmayı hedeflemektedir.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Bilim ve yakınlık
- 2007 Barselona Bilimi
- Katalonya Doğal Tarih Müzesi
- Bilim Bileti Uygulaması

6. Kùltùrel Olanakların Kalitesi

Kùltùrel olanaklar ve bu olanakların kalitesi ile ilgili program, kùltür ve bilginin üretimi için kùltùrel olanakların geliştirilmesini amaçlamaktadır. Program mevcut tesislerin iyileştirilmesi ve yeni yatırımların yapılmasını kapsamaktadır.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Kentteki kùltùrel tesislerin eğitim boyutunun güçlendirilmesi
- Kùltùrel tesislerdeki sanatsal uzmanlık programlarının genişletilmesi

- Kültürel miras koleksiyonlarının genişletilmesi için bütçelendirme yapılması
- Canlı müzik alanlarının geliştirilmesine yönelik plan hazırlanması
- Kültürel tesislerin geliştirilmesi ve günümüz koşullarına uyarlanmasını için program geliştirilmesi
- Palau de la Virreina’da görüntü merkezinin kurulması
- Kültürel yönetimin desteklenmesi
- Patronaj Hukuku ile ilgili çalışma yapılması
- Kültüre kolayca erişimin sağlanması

7. Bilgi, Bellek ve Kent

Program, ortak hikayeler ve kent vizyonunun oluşturulması için gerekli bir araç olan kültürel miras konusuna dikkat çekmektedir. Programla birlikte kültürel mirasın korunması ve yaşatılması amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır.

- Born Kültür Merkezi
- Can Saladrigas Endüstriyel Miras Merkezi
- Barselona Yahudileri Merkezi
- Güell Parkı’nı İyileştirme Çalışması
- ‘Magia a la Seca’ Sihir Merkezi
- Bellek ve Kent
- İç savaş hava saldırısı korunaklarının yenilenmesi programı
- Kütüphane kataloğunun oluşturulması
- Geleneksel ve popüler kültürün desteklenmesi merkezi

8. Barselona Kültür Başkenti

Programın amacı, Katalan ve İspanya yönetimleri arasında son yıllarda başlamış olan kurumsal işbirliğini geliştirmek ve Barselona’yı kültürel bir başkent olarak güçlendirecek program ve projeleri hayata geçirmektir. Program; fon ortaklığı, kültürel başkent tesislerinin işletilmesi, sistemin gerektirdiği yeni tesislerin planlanması,

uluslararası kültürel etkinliklerin organize edilmesi olmak üzere Barcelona'nın kültürel başkent vizyonunu destekleyecek projeleri kapsamaktadır.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır:

- Barcelona Sözleşmesi
- Barcelona Tasarım Merkezi
- La Casa del Cinema- Film festivalleri için destek merkezinin kurulması
- Uluslararası düzeyde görsel sanat etkinliklerinin düzenlenmesi
- Uluslararası Belgesel Filmleri Festivali
- Müzik Kenti
- El Grec- Barcelona Yaz Festivali
- Sanat hareketi merkezi
- Barcelona Sirk Merkezi
- Picasso Müzesi'ni uluslararası ölçekte önemi bir referans merkezi haline getirmek
- Joan Brossa Vakfı'nın güçlendirilmesi
- Performans Sanatları Merkezi
- Ülkedeki diğer tiyatrolarla işbirliği yapısını geliştirecek tiyatro

9. Kültürel Bağlantı

Program farklı ölçekteki birçok kültür ajansı arasındaki işbirliği dinamiklerini arttırmayı hedeflemektedir. Bağlantı dinamikleri, kentin kültürel sektöründe yer alan ve sayıları oldukça fazla olan ajansların mevcut ağını geliştirmek, teşvik etmek, yönetmek ve yenilerinin oluşmasına olanak sağlamak üzere kurgulanmıştır.

Bu kapsamda programlanan projeler şunlardır:

- Kültür Halkası - kültürel merkezlere online içerik katkısı sağlanması
- Uluslararası Bağlantı Ofisi
- Barcelona Dijital Kültür Portalı
- Yerel yönetimin belge birikimine sanal ağ üzerinden erişimin sağlanması
- Barcelona Kültür Vakfı

- Metropolitan Kültür Programı
- Akdeniz ve Latin Amerika arasında yapılandırılan uluslararası işbirliği projelerinin desteklenmesi

10. Barselona Kültür Konseyi

Barselona Kültür Konseyi, kültür politikalarının ve temel eylemlerinin yapılandırılması, kültürel sektör için yapılan stratejik planın güncellenmesi ve değerlendirilmesi için bir ereve sağlamak üzere bir araç olarak düşünülerek kurulmuştur. Barselona Kent Konseyi altında kurulan Kültür Konseyi'nin temel hedefleri arasında halk katılımını sağlamak bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, küreselleşen ekonomik ve kültürel evre karşısında, Yerel Gündem 21 bakış açısını kullanarak stratejik düşünme yapısını geliştirmeyi hedeflemektedir.⁴¹

⁴¹ Ajuntament de Barcelona, Barcelona Strategic Plan for Culture, <http://www.bcn.es/plaestrategicdecultura/english/index.html>

4.3 VALENCIA KÜLTÜR ODAKLI KENTSEL GELİŞME PROJELERİ

İspanya’da yer alan Valencia, Comunidad Valenciana Bölgesi’nin başkenti olup, İspanya’nın en büyük üçüncü kentidir.

Resim 3: Valencia

2008 yılı verilerine göre 810,064 nüfusa sahip kent, İspanya’nın en önemli endüstri merkezlerinden biri olan Costa de Azaha’da bulunmaktadır.

Valencia Belediyesi, kent ve bölgenin ekonomik gelişmesini sağlayacak ve kentin yenilenmesini ve dönüşümünü sağlayacak bir proje başlatmıştır.

4.3.1 Riva Planı

1990 yılında başlatılan Riva Planı ve Sanat ve Bilim Şehri projeleri, Valencia’nın turizm endüstrisi ve sosyal refahı üzerinde gözle görülür bir etki bırakmıştır. Riva Planı, Avrupa’nın en önemli kültürel miras alanlarından biri olan Valencia Tarihi Kent Merkezi’nin yenilenmesi üzerine odaklanmıştır. Tarihi kent merkezi, 11. yüzyılda yapılan Araplar’a ait surlar ve 14. yüzyıla ait Hıristiyanların yaptığı surlar başta olmak üzere farklı mimari ve kültürel zenginliğe sahiptir. Kent, 1996 yılından beri UNESCO Dünya Mirası Listesi’nde bulunmaktadır.

Resim 4: Valencia Tarihi Kent Merkezi

1957 yılında surların bulunduğu bölgedeki Turia Nehri taşarak kentin sosyal ve ekonomik hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Selden sonra birçok insan kent merkezini terk etmiştir. Bu durum, kent merkezinde kalanlar ve Valencia'da yaşayan diğer insanlar arasında bir gerilim ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1992 yılında Valencia Bölgesi ve Valencia Belediyesi, kentin yenilenmesi için strateji üretmek üzere Kentsel Rehabilitasyon Ofisi'ni (Oficina de Rehabilitazion) kurmuştur. Ofis, kenti fiziksel yapısının ötesinde, ekonomik ve kültürel yönleri ile ele alan bir dizi girişim gerçekleştirmiştir.

Resim 5: Turia Nehri

Bu çok yönlü yaklaşımın hedefleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- Kent merkezinin mevcut nüfus muhafaza edilirken, yeni gelecek insanlar için de çekici hale getirilmesi
- Sosyal, kültürel ve eğitim merkezlerinin inşa edilmesi
- Yerel paydaşların sürece dahil edilmesi
- Kamu ve özel sektör arasındaki işbirliğinin artırılması

Plan; kent merkezinde yer alan ve ekonomik, sosyal ve çevresel problemlere sahip Vellecuters, Carmen ve Mercat bölgelerine odaklanmıştır. 1992 yılında, bölgedeki hane halkının %90'ının ortalama yıllık geliri 6000 pesetadır (yaklaşık 36 euro). Bölgedeki gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle, merkezi ve yerel yönetim projeyi finanse etmiştir. Proje aynı zamanda, Avrupa Birliği Bölgesel Gelişme Fonları'ndan da (FEDER) destek almıştır. Fonlar, özel girişimler, altyapı iyileştirilmesi ve kamusal alanların inşa edilmesi gibi konular için harcanmıştır. 1992 ve 2003 yılları arasında kamusal fonların yardımı ile;

- 7300 konut rehabilite edilmiştir.
- Özel sektörün kullanımına ayrılan 68 yeni alan inşa edilmiştir.
- 7 yeni kültürel ve eğitim donatı alanı yapılmıştır.
- 335 sosyal konut inşa edilmiştir.

4.3.2 Sanat ve Bilim Kenti (City of Art and Science)

1957 yılında yaşanan sel felaketinin ardından Valencia Belediyesi nehri şehrin dışına taşımaya karar vermiştir. Sanat ve Bilim Kenti projesi de bu eylemin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Resim 6: Valencia Sanat ve Bilim Kenti

Bölgesel ve yerel yönetim 1990 yılında yeni bir iletişim kulesinin inşası için uluslararası bir yarışma düzenlemiştir. Santiago Calatrava yarışmayı kazanmış ve nehir boyunca kültürel ve boş zaman değerlendirme donatıları tasarlamak üzere görevlendirilmiştir. 1998 yılında, Principe Felipe Bilim Müzesi ile başlayan ve 2200 kişilik kapasiteye sahip oditoryumu Sanat Sarayı, Oşinografi Enstitüsü ve gezegen gözlemevi ile devam eden birçok donatı alanı Valencia'nın sanat ve bilim kenti olması yolunda atılmış önemli adımlardır.

Resim 7: Sanat ve Bilim Kenti Kompleksi içindeki L'Hemisferic Binası

Resim 8: Oşinografi Enstitüsü

Resim 9: Sanat Sarayı

Proje, Turia nehir yatağında yer alan ve toplam 350.000 m2 alanı kapsayan yeni bir parkın inşa edilmesini de kapsamaktadır. Park, dış mekan kültürel aktivitelere ev sahipliği yapması ve 2500 kişilik oditoryuma sahip olması itibari ile önemli bir kültürel merkezdir.

4.3.3 Projenin Kentsel Gelişmeye Açısından Önemi

Kültür, kent çekirdeğinin dönüşümü için rekabetçi yeniden yapılandırıcı bir güç olarak kullanılmıştır. Yapılı çevrenin yenilenmesi kentin yarışabilirlik seviyesini yükselterek kentin turizm, ticaret ve etkinliklerden kent sistemine olan girdisini arttırmıştır. Proje, toplumun içinde yer alan farklı sosyal gruplar için ortak mekanlar tasarlayan bir tutum sergilemiştir.

Sanat ve Bilim kenti örneğinde olduğu gibi kentin kültür ve eğitim faaliyetlerini içeren yeni yapılarının amacı bilginin kaliteli bir şekilde üretilmesini sağlamak ve araştırma ve geliştirme sektörleri yoluyla yerel girişimciliği arttırmaktır. Proje, yerel sanat ve el sanatlarının üretilmesine katkı sağlayarak da kentte yaşayanlar için fırsat yaratmaya çalışmıştır.

4.4 NEWCASTLE VE GATESHEAD KÜLTÜR ODAKLI KENTSEL GELİŞME PROJELERİ

Newcastle ve Gateshead, İngiltere'nin kuzeybatısında yer alan Tyne Nehri'nin kıyısında yaklaşık olarak 500.000 kişinin yaşadığı bir alandır. Bölgenin doğal kaynaklar açısından zengin bir alan olması bölgenin ekonomik büyümesinin de bu yönde gelişmesine neden olmuştur. Bölgede 19. yüzyıldan beri kömür çıkarılmaktadır. Kömür madeni bölgede dünyanın ilk demiryollarından birinin inşa edilmesine de neden olmuştur. Bölgenin demiryolları 1700'lü yıllarda yapılmaya başlanmıştır. Bölgedeki demir madenleri de gemi yapımı, demiryolları, inşaat mühendisliği ve silah endüstrisi başta olmak üzere kullanılmaktadır. Bölge 20. Yüzyılın son çeyreğinde önemli bir değişim yaşamıştır. 1970'li ve 80'li yıllarda birçok fabrikanın kapanması işsizliğin artması ve bölgede yaşayanların büyük bir kısmının kuzey İngiltere'ye göç etmesine neden olmuştur.

Resim 10: Newcastle ve Gateshead

Gateshead ise yıllarca ekonomik açıdan daha güçlü olan Newcastle'nin gölgesinde yaşamıştır. Newcastle görece daha güçlü bir pozisyonda bulunmasına rağmen Gateshead kendi kimliğini koruyarak Newcastle'in banliyösü olmayı reddetmiştir. Gateshead'ın dönüşümünün üç büyük simgesi bulunmaktadır. Bu simgeler; Baltık Un Değirmeni, Milenyum Köprüsü ve Sage Opera Binası'dır. 1992 yılında, milli piyango fonları ile açılan Baltık Un Değirmeni, bugün, çağdaş sanat merkezi olarak kullanılmaktadır. Çağdaş Sanat Merkezi'nin kalıcı koleksiyonu bulunmamakta,

geçici koleksiyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Sanat merkezi toplam 33.4 milyon pound'a mal olmuştur. Bunun; 7,5 milyon pound'u bağışla, 4,4 milyon pound'u Kuzeydoğu Bölgesel Gelişme Ajansı, 3,5 milyon pound'u FEDER, 750.000 pound'u dönüşüm bütçesi , 600.000 pound'u Northern Arts, 50.000'i özel sektör ve 3 milyon pound'u Gateshead Metropolitan Kent Konseyi tarafından karşılanmıştır.

Baltık Un değirmeni ve Newcastle rıhtımını 2001 yılında açılan Milenyum köprüsü ayırmaktadır. Milenyum köprüsü dünyanın ilk eğimli köprüsüdür. Köprü sadece bisiklet ve yaya ulaşımına açıktır. Köprü, mimarisi ve üzerindeki ışık oyunları ile kısa sürede bögenin en önemli simgelerinden biri haline gelmiştir.

Resim 11: Baltık Un Değirmeni

Resim 12: Gateshead Milenyum Köprüsü

Sage Opera Evi, Sage Yazılım Grubu'nun 70 milyonluk bağışı ile birlikte 2001 yılında açılmıştır. Baltık Un Değirmeni'nin karşı kıyısında bulunan bina, mimari açıdan da önemli bir yapıdır. Sage Opera Evi, Kuzey Senfoni Orkestrası'na da ev sahipliği yapmaktadır.

Resim 13: Sage Opera Evi

Resim 14: Sage Opera Evi

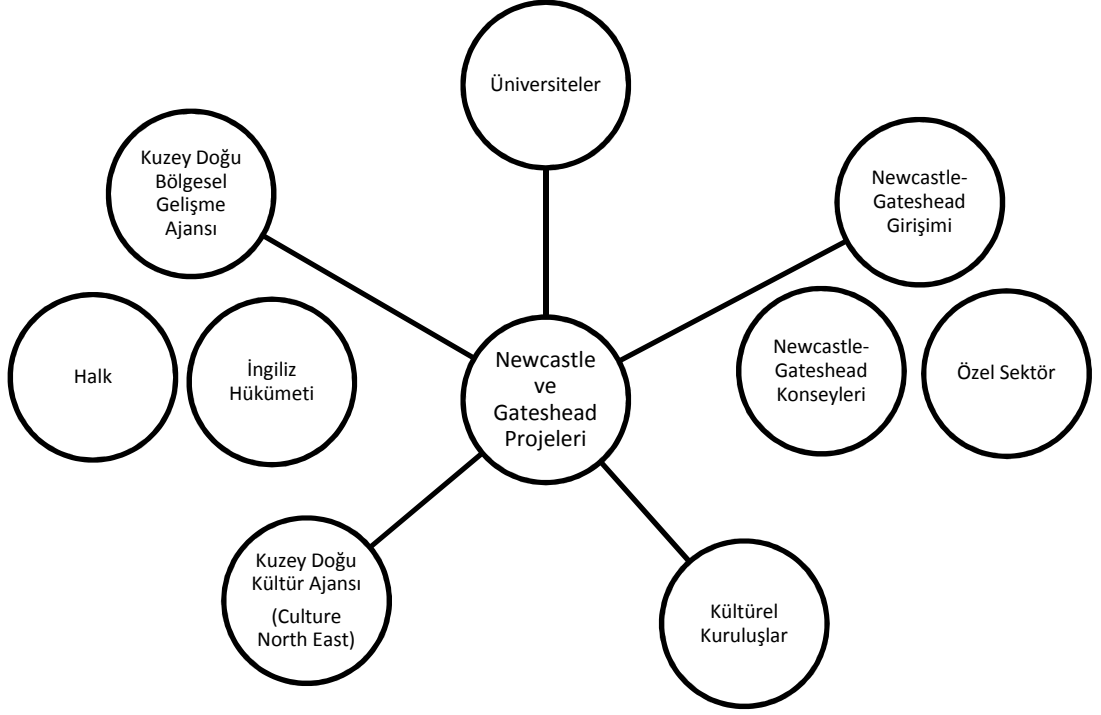
Gateshead rıhtımı Avrupada'ki bir çok örneğin aksine, bölgede yaşayanlar ve turistler için sanat, boş zaman değerlendirme, konut ve kültürel alan olarak değerlendirilmiştir. Newcastle-Gateshead bugün önemli birçok restoranı, barı ve gece kulüpleri ile eğlence odaklı kent (fun-loving city) kent olarak anılmaktadır.

Gateshead geleceğini üç önemli yenilikçi proje üzerinden kurgulayarak, Kuzeybatı İngiltere'nin en önemli simgelerinden biri haline gelmiştir.

4.4.1 Newcastle ve Gateshead Projelerinin Ortaklık Yapısı

Gateshead Konseyi kültürel ve sanatsal projeleri kullanarak kentin yeniden canlandırılmasını sağlamıştır. Gateshead'in kültür ve sanat yoluyla yenilenmesini amaçlayan proje birçoğu kamu sektörüne ait kuruluş olmak üzere geniş bir katılımı gerçekleştirilmiştir. Yerel yönetim projeye birçok farklı kurum, kuruluş ve bireyin katılımını sağlayarak hem ortaklık yapısını genişletmiş hem de projeye aktarılan fonları arttırmıştır. Bölgesel Sanat Konseyi, kamu ve özel yatırımcılar, kültürel kuruluşlar ve üniversitelerin her biri projenin gerçekleştirilmesinde çok büyük rol oynamıştır. Kuzey Doğu Bölgesel Kalkınma Ajansı, 1999 yılında, bölge için iş yaratmak ve yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla kurulmuştur. Kuzey doğu Kültür Ajansı İngiltere'deki 8 büyük kültürel ortaklık yapısından biridir. Kültür Departmanı, Medya ve Spor bölümü, bölgenin kültürel ve yaratıcı ilgi alanlarını desteklemek ve bölgenin yarışabilirliğini, eğlence ve kültürel yaşamını geliştirmek amacı ile kurulmuştur. Newcastle Kent Konseyi ve Gateshead Kent Konseyi'nin ortaklığı ile oluşturulan Newcastle Gateshead Girişimi bölgenin en önemli pazarlama ajanlarından biridir. Ortaklığın yönetim kurulu hem kent sakinlerinden hem de bölgenin önemli işadamlarından oluşmaktadır. Proje, Newcastle ve Gateshead'in tarihleri boyunca ilk defa ortak bir projede yer almaları açısından da büyük önem taşımaktadır.

Projenin ortaklık yapısı ve her bir ortağın projeye dahil olma biçimi özetle şu şekildedir:

4.4.2 Projenin Kentsel Gelişme Açısından Önemi

Newcastle ve Gateshead geleceği için olan yatırımını kültürel kaynakların kalitesi ve yönetim üzerinden kurgulamıştır. Farklı düzeydeki paydaşlar arasındaki işbirliği yapısı etkili bir kültür politikasının üretilmesine olanak sağlamıştır. Tasarım harikası kültürel yapılar kentin imajını değiştirmiştir. Yerel yönetim, finansal kaynak yönü ile projeye destek sağlamasının yanı sıra, şirketlere alanlarını nasıl değerlendirebileceklerine dair yol göstererek de projede önemli rol oynamıştır.

Kültür politikası, kentte yaşayanların eğitim seviyesinin artırılması ve yerelin sanat aktivitelerinde yer alması gibi sosyal hedefler üzerinden kurgulanmıştır. Proje terk edilen bir endüstri alanının yerele yeni bir kimlik kazandırmasına neden olmuştur.

4.5 BİTLİS KÜLTÜR ODAKLI YOL HARİTASI

Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı (ÇEKÜL) ve Bitlis Belediyesi ortaklığında hazırlanan Bitlis Kültür Odaklı Yol Haritası kentin geleceğinin kültürel kaynaklar ele alınarak kurgulanması açısından büyük önem taşımaktadır.⁴²

Bitlis, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan 326.000 nüfusa sahip bir ildir.

Harita 1: Bitlis'in Türkiye içerisindeki konumu

Bitlis, tarihi, kültürel ve doğal değerler açısından oldukça zengindir. Bitlis Deresi'nin ikiye ayırdığı vadide kurulan Bitlis, fiziki yapısı itibari ile oldukça karakteristik bir dokuya sahiptir.

Resim 15: Bitlis'in havadan görünümü

⁴² Bitlis Kültür Odaklı Yol Haritası, ÇEKÜL ve Bitlis Belediyesi ortaklığında hazırlanmıştır. Meltem Parlak, yol haritasının içeriğinin hazırlanması, ÇEKÜL ve Bitlis Belediyesi arasında iletişimin kurulması, yol haritasının oluşturulması, uzlaşmanın sağlanması ve geri bildirimlerin değerlendirilmesi aşamalarında etkin olarak görev almıştır.

Yamaçta sıralanan ve Ahlat taşından yapılan Bitlis evleri kenti sivil mimari açısından zengin hale getirmektedir.

Resim 16: Bitlis Evleri

Dar sokaklara sahip kent dokusu önemli Türk İslam eserlerine ev sahipliği yapmaktadır. Bitlis Deresi üzerinde bulunan tarihi köprüler ve kentin içine yayılmış çeşmeler Bitlis'i su mimarisi açısından da zengin hale getirmektedir.

Resim 17: Bitlis'te yer alan tarihi köprüler

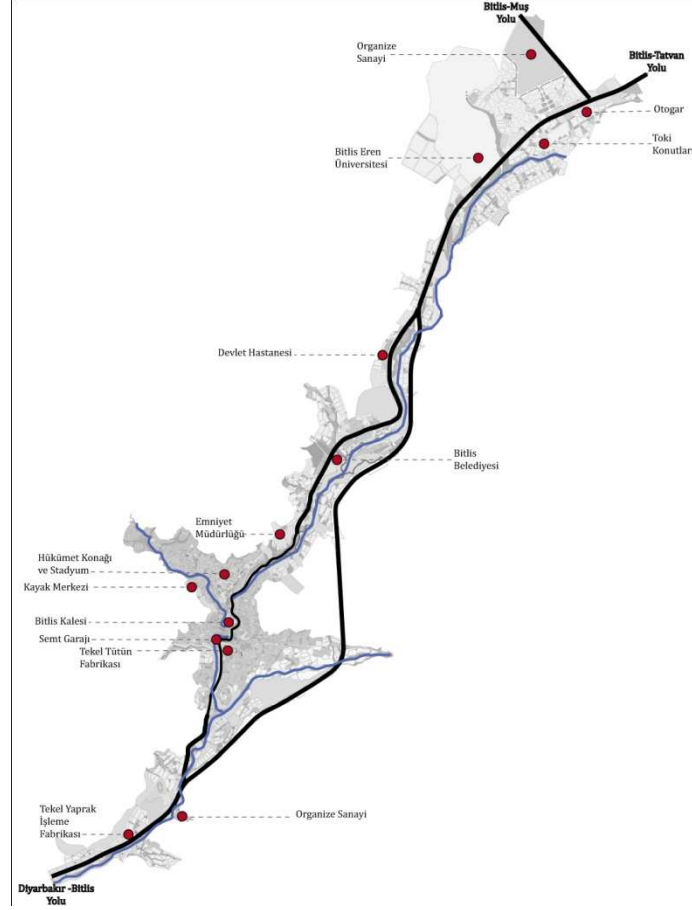
Bitlis'in, Van Gölü'nün kıyısında bulunması kentin sahip olduğu en önemli doğal değerler arasındadır. Bunun yanı sıra, önemli birer kış ve doğa sporları merkezi olan Nemrut Dağı ve Süphan Dağı'na olan yakınlığı, Türkiye'nin en büyük krater gölü

olan Nemrut Krater Gölü'ne ev sahipliği yapması kenti doğal değerler açısından önemli bir çekim merkezi haline getirmektedir.

Resim 18: İhlasiye Medresesi

Bitlis'te mevcut yerleşim tarihi kent merkezi ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Nüfusun %70'i tarihi çarşı ve çevresinde yaşamaktadır. Yıpranma sorunu ile karşıya karşıya olan tarihi kent merkezi yoğun nüfus baskısı altındadır. Bunun yanı sıra, Bitlis Deresi üzerinde yer alan dükkanlar kent için önemli bir tehdit haline gelmiştir. Ancak kent, Bitlis'in kuzeyinde yer alan yeni gelişme alanına doğru büyüme eğilimindedir. Yeni konut, eğitim ve iş yatırımlarının yer aldığı kuzey bölgesinin gelecek 10 yıl içerisinde nüfusun %70'ine ev sahipliği yapması beklenmektedir. Kentin kuzey yönüne doğru gelişmesi tarihi kent merkezi üzerindeki baskıyı azaltacak olması nedeniyle kent için önemli bir avantajdır. Ancak, tarihi kent merkezi ve yeni gelişme alanının arasındaki denge stratejilerinin iyi belirlenememesi durumunda kenti büyük bir tehlike beklemektedir.

Şekil 2: Odaklar

4.5.1 Kültürün Ele Alınış Biçimi

Kültürel ve tarihi değerlerin, kent ve bölgenin bir parçası, ülke ve dünyanın ortak mirası olması sebebiyle bu değerlerin korunması ve kültür odaklı bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması hem ülke hem de kent için büyük önem taşımaktadır.

Bitlis'in geleceğin doğru kurgulanması için ortak değerlerin bir vizyon içinde ele alınması ve ortaya konulan stratejik hedefler, öncelikli program ve projelerin taraflarca benimsenmesi gerekmektedir.

Bitlis Belediyesi Kurumsal Stratejik Planına da katkı sağlamak üzere kültürel mirası kentsel gelişmenin odağı olarak ele alan 'kültür odaklı yol haritası'nın temel amacı; kentlerin kültürel birikimi ve doğal bereketi ile kurumsal becerileri bir araya getirerek farklılık ve farkındalık üzerine yenilikçi yaklaşımları sunmaktır.

Bitlis Kùltür Odaklı Yol Haritası birbirini tamamlayan 5 aşamada hazırlanmıştır.

1.Aşama	Sorun ve Fırsatların Değerlendirilmesi
2.Aşama	Vizyon ve Hedeflerin Belirlenmesi
3.Aşama	Taslak Yol Haritasının Hazırlanması
4.Aşama	Taslağın Kamu, Özel ve Sivil Örgütlerle Tartışılması
5.Aşama	Yol Haritasının Kamuoyuna Açıklanması

Bitlis Kùltür Odaklı Yol Haritası'nın hazırlanmasına girdi oluşturacak bir takım analiz çalışmalarını yapılmıştır. Dünyadaki yeni yaklaşımlar incelenerek çalışmanın teorik altyapısı oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra, deneyim transferinin sağlanabilmesi amacıyla, Bitlis'e örnek oluşturabilecek Avrupa örnekleri incelenmiştir.

Bitlis Kùltür Odaklı Yol Haritasına rehberlik etmesi amacıyla kentle ilgili analizler de yapılmıştır. Öncelikle kentin sahip olduğu doğal ve kültürel miras alanları, somut olmayan kültürel miras değerleri, nüfus ve ekonomik yapısı analiz çalışması ile tespit edilmiştir. Analiz çalışmasının ikinci aşamasında katılımcı bir süreç ile kentin sorunları, fırsatları ve tehditleri ortaya konulmuştur. Yapılan analiz çalışması sonucu yol haritasını oluşturma süreci başlamıştır. Bu kapsamda, ortak vizyon, amaç, temalar, hedefler, stratejik hedefler ve eylem alanları belirlenmiştir.

4.5.2 Ortak Vizyon:

Kent ve içinde bulunduğu bölgeye biçilen vizyonlar göz önünde bulundurularak hazırlanan ortak şu şekildedir:

'Tarihi ve kültürel mirasıyla geleceğine şekil veren, bölgesi ile işbirliği içerisinde güçlü bir kent' ve 'Tarihi ve kültürel miras potansiyeli ile bölgenin örnek kenti olmak.'

4.5.3 Amaç:

Bitlis Kùltür Odaklı Stratejik Planı'nın amacı; havza birliği, tarihi ve kültürel miras, denge (mekansal bütünleşme) ve merkezin canlandırılması ana temalarından oluşan

hedef ve eylem alanlarının ortaya koyduğu program ve projelerin hayata geçirilmesi için kamu, özel ve sivil işbirliği ortamlarını yaratmaktadır.

4.5.4 Temalar:

Bitlis Kültür Odaklı Stratejik Planı oluşturulurken belirlenen vizyon ve amacın gerçekleşmesini sağlayacak stratejik hedefler;

- Bölgesel güç
- Tarihi ve kültürel miras
- Denge
- Tarihi çarşı ve mahalle canlandırma

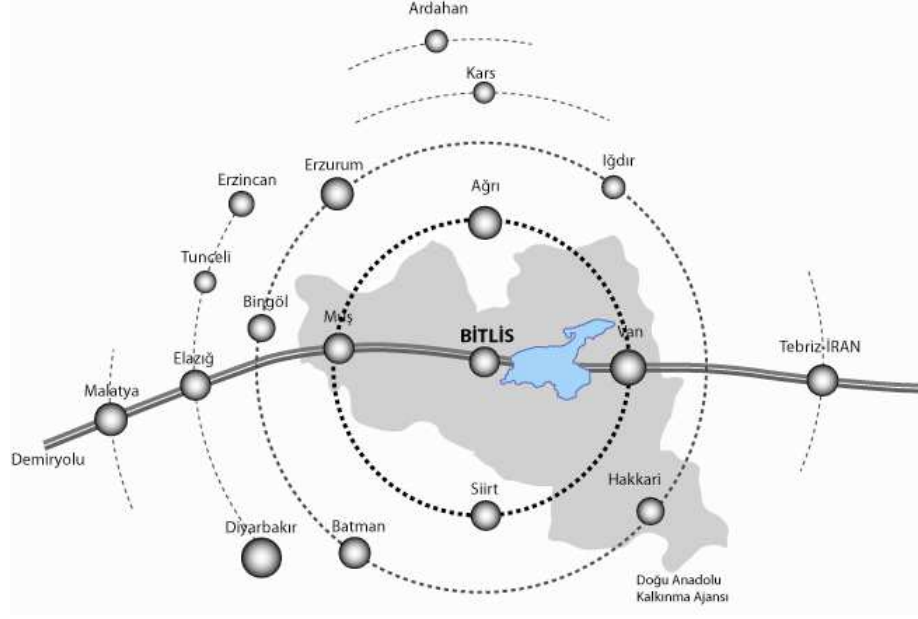
ana temaları üzerinden kurgulanmıştır.

4.5.5 Stratejik Hedefler, Hedefler ve Eylem Alanları:

Stratejik hedeflerin oluşturulmasında, dünyada gelişmekte olan yeni akımlar, kentin mevcut durumu ve bölge içerisindeki konumu göz önünde bulundurularak bazı temel yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Bu temel yaklaşımları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Bölge ölçeğinde işbirliği yöntemlerinin geliştirilmesi
- Kültürel mirasın korunması ve kentsel gelişme arasındaki dengenin kurgulanması
- Tarihi ve kültürel mirasın korunmasındaki uluslararası ve ulusal örgütlenmelerin önemi ve katkısı
- Fiziksel çevre kalitesinin artırılması
- Koruma ve yaşatma yaklaşımlarının ele alınması

Belirtilen temel yaklaşımlar çerçevesinde ele alınan Bitlis Kültürel Odaklı Stratejik Planı stratejik hedefleri, hedefler ve eylem alanları şu şekilde belirlenmiştir:

Şekil 2: 1. Stratejik hedefin şematik gösterimi

Stratejik Hedef 1:

Bölgesel gücün ve sınırötesi ilişkilerin yeniden kurgulanması

Hedef 1.1: Bölgenin sınırötesi ilişkilerinin yeniden ele alınması

Eylem 1.1.1: Sınır kentleri ile ekonomik ve kültürel işbirliği potansiyeli çalışması yapmak

Eylem 1.1.2: Uluslararası rekabet edebilirlik analizi ile sektörel kümelenme çalışması yapmak

Hedef 1.2: Kentlerarası işbirliği modelinin geliştirilmesi

Eylem 1.2.1: Kentler arasında kültürel ve ekonomik liderlikler yaratmak

Eylem 1.2.2: Bitlis'in bölge içindeki rolünü ortaya koymak

Eylem 1.2.3: Bölgedeki mevcut işbirliği yapılarından faydalanmak

Eylem 1.2.4: Entegre ulaşım altyapı planını hazırlamak

Hedef 1.3: Bölge ekonomisinin yeniden kurgulanması

Eylem 1.3.1: Bölgesel ölçekte ekonomik analiz yapmak

Eylem 1.3.2: Ekonomik bölge forumu düzenlemek

Hedef 1.4: Bölge ekonomisinde bilişim sektörü ve eğitimin ele alınması

Eylem 1.4.1: Üniversite bünyesinde bölgesel ölçekte bir yazılım üretim merkezi kurmak

Eylem 1.4.2: ‘İnsan Kaynakları Eğitim Merkezi’ nin kurulması

Eylem 1.4.3: ‘Ortadoğu Araştırmaları Merkezi’ (Türkiye’nin Doğu Komşuları Araştırma Merkezi) kurmak

Şekil 3: 2. Stratejik hedefin şematik gösterimi

Stratejik Hedef 2:

Kültür odaklı kalkınma stratejilerinin belirlenmesi

Hedef 2.1: Bölgesel ölçekte entegre kültür ve ekonomi ağının oluşturulması

Eylem 2.1.1: ‘Bölgesel Kültür Koridoru’ değerlerini ortaya koymak

Eylem 2.1.2: Bölgesel ölçekte kültürel ve ekonomik kümelenme çalışması yapmak

Eylem 2.1.3: Bölgedeki doğal turizm alanlarıyla ulaşım ilişkilerini güçlendirmek

Hedef 2.2: Kültür odaklı koruma ve yenileme stratejilerinin belirlenmesi

Eylem 2.2.1: Kültürel miras envanteri çıkarmak

Eylem 2.2.2: Kentsel koruma ve yenileme proje alanlarını belirleme kriterlerini geliştirmek

Eylem 2.2.3: Kentsel yenileme proje alanlarını belirlemek

Hedef 2.3: Kültür ve turizm ilişkisinin kurgulanması

Eylem 2.3.1: Turizmin fiziksel ve sosyal altyapısını geliştirmek

Eylem 2.3.2: Kentin konaklama olanaklarını arttırmak

Eylem 2.3.3: Kayak merkezini yeniden ele almak

Eylem 2.3.4: Bitlis'e özgü bir festival düzenlemek

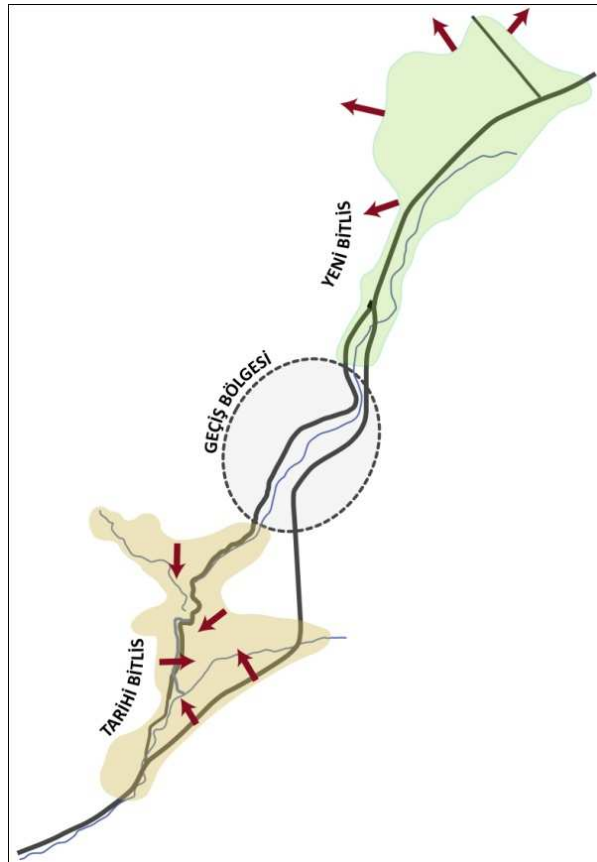
Eylem 2.3.5: Bitlis'in tanıtım filmi ve broşürünü hazırlamak

Hedef 2.4: Tarihi ve kültürel miras sahipliliği bilincinin artırılması

Eylem 2.4.1: Çekül Kültür Elçileri programını uygulamak

Eylem 2.4.2: Kentin potansiyel ve sorunlarının tartışılabileceği bir portal hazırlamak

Eylem 2.4.3: AB Yaşam Boyu Öğrenme Programı'ndan yararlanma olanağını araştırmak

Şekil 4: 3. Stratejik hedefin şematik gösterimi

Stratejik Hedef 3:

Tarihi Bitlis ve Yeni Bitlis dengesinin kurgulanması

Hedef 3.1: Yeni Bitlis ve tarihi Bitlis mekansal gelişme denge stratejilerinin belirlenmesi

Eylem 3.1.1: Mekansal gelişim strateji çerçevesini oluşturmak

Eylem 3.1.2: Yeni Bitlis'in imar planlarını revize etmek

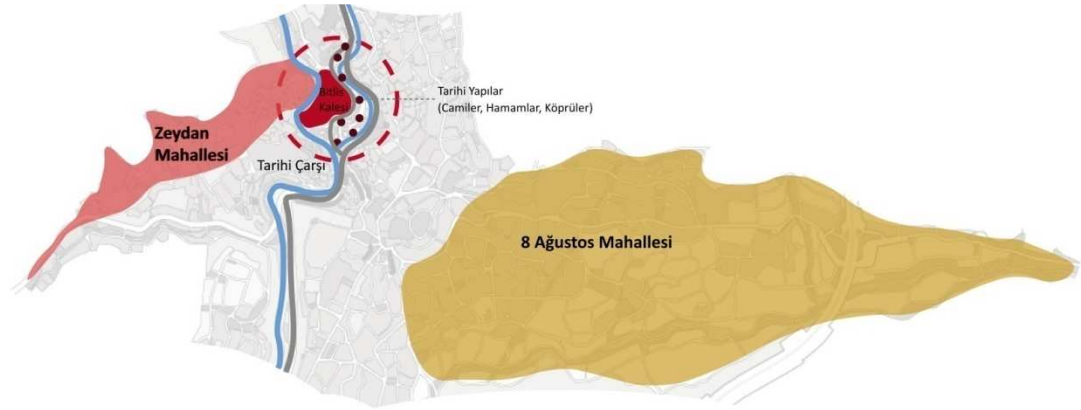
Eylem 3.1.3: Yeni Bitlis'in merkezini oluşturmak

Eylem 3.1.4: Yeni Bitlis ve tarihi Bitlis arasında toplu taşıma güçlendirmek

Hedef 3.2: Yeni ve Tarihi Bitlis'in buluştuğu geçiş bölgesinin yeniden kurgulanması

Eylem Alanı 3.2.1: Geçiş bölgesinde kamusal alanları geliştirmek

Eylem Alanı 3.2.2: Yeni Bitlis ve tarihi Bitlis arasında, yeşil koridor ve yaya akislerini geliştirmek

Şekil 5: 4. Stratejik hedefin şematik gösterimi

Stratejik Hedef 4:

Tarihi çarşı ve tarihi mahallenin yenilenmesi

Hedef 4.1: Tarihi çarşyı canlandırma stratejilerinin belirlenmesi

Eylem 4.1.1: Tarihi Bitlis Kalesi'ni yeniden düzenlemek

Eylem 4.2.2: Dere üstünü açarak tarihi yapıları ortaya çıkarma

Eylem 4.3.3: Tarihi kent merkezinde yer alan otobüs garajını başka bir alana taşımak

Eylem 4.3.4: Tescilli yapıların arasındaki niteliksiz yapıları ortadan kaldırmak

Hedef 4.2: Zeydan Tarihi Mahalle Yenileme stratejilerinin ortaya konulması

Eylem 4.2.1: Mahalledeki tarihi yapıların envanterini çıkarmak

Eylem 4.2.2: ‘Zeydan Tarihi Mahalle Yenileme Eylem Planı’ nı hazırlamak

Eylem 4.2.3: Öncelikli yapıların rölöve, restorasyon, restitüsyon projelerini hazırlamak

Eylem 4.2.4: Yenileme projesi için ‘Kent Atölyeleri’ ni kurmak

Hedef 4.3: 8 Ağustos Mahallesi’nin yeniden ele alınması

Eylem 4.3.1: Mahallenin yaşam kalitesini arttıracak ölçütleri belirlemek

Eylem 4.3.2: Doğal sit alanı içerisindeki uyumsuz yapıları ortadan kaldırmak

Hedef 4.4: Kültürel Miras Alan Yönetim Planı’nın hazırlanması

Eylem 4.4.1: Kültürel Miras Yönetim Strateji çerçevesini oluşturmak

Eylem 4.4.2: Kültürel miras program ve projelerini ortaya koymak

4.6 BÖLÜM SONUCU

Farklı yönleri ile ele alınan farklı kültür odaklı proje ve planlama çalışmaları, kültür odaklı planlama sürecinin kenti ele alış biçimini uygulamalar üzerinden değerlendirmiştir.

Dünyanın farklı coğrafyasında bulunan iki ayrı ülkenin kültür odaklı planlama yaklaşımını ele alış biçimlerinin benzer olması, planlama sürecinin sistematığı açısından büyük önem taşımaktadır. Planlama sürecinin rehberleştirilmesi, kültür odaklı planlamanın giderek daha fazla başvurulan ve kabul gören bir yaklaşım olduğunu göstermektedir. Farklı coğrafya ve kültüre sahip ülkelerin belli bir sistematik üzerinden aynı planlama yaklaşımını benimseyebilmeleri ise, kültür odaklı

planlama yaklaşımının farklılıklara açık ve her kentin kendi karakterine göre şekillenen bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.

Kentin ekonomik ve fiziksel yapısındaki değişim karşısında geleceğini yeniden kurgulamakla karşı karşıya kalan Valencia, Newcastle ve Gateshead gibi kentlerin kültür odaklı planlama yaklaşımı ile yeniden ele alınması kentlerin geleceğini sistemli bir şekilde değiştirmiştir. Kentin, ekonomik, toplumsal ve fiziksel boyutları arasında gerekli bağlantıların kurulması, kentin belli bir alanı için geliştirilen projelerin tüm kente etki etmesini sağlamıştır. Kültür odağı üzerinden yapılandırılan projeler, başta ekonomi olmak üzere kentin tüm boyutlarına etki etmiştir.

Barselona Kültür Odaklı Stratejik Planı ve Bitlis Kültür Odaklı Yol Haritası kentin bütününe ele almaları açısından iki önemli örnektir. Barselona; rekabet, küreselleşme, yaratıcı endüstriler karşısında kültürel değerleri kent için çözüm aracı olarak kullanmaktadır. Bitlis, kentin karşı karşıya olduğu sorunları kültür eksenini üzerinden değerlendirmektedir. Kenti, bölgesi ve ülke içerisinde değerlendirerek kültürel değerlerini hem ekonomik hem de toplumsal gelişme için bir araç olarak kullanmaktadır. Yeni kent ve eski kent arasındaki mekansal dengeyi kültür aracılığı ile kurmaktadır. Planlama çalışmalarının hepsinde katılım ve şeffaflık üzerinde önemle durularak, kentte yaşayanların istek ve önerilerinin sistematik bir şekilde planlama sürecine dahil edilmesi dikkat çekmektedir.

SONUÇ:

Kentlerin değişen yapısı ile birlikte kente yüklenen anlamlar değişmektedir.

Bir kentin; tarihi ve kültüre miras açısından zenginliğinin, kentsel kimliğinin, geçirgenliğinin, okunabilirliğinin, kültürel tesis ve olanaklarının sayısının, farklı yaşam tarzlarını desteklenmesinin, erişilebilirliğin ve kültürel etkiliklerin yoğunluğunun planlama eylemlerindeki rolü ve etkinliği, kentsel gelişme dinamiklerindeki değişime bağlı olarak her geçen gün daha da fazla önem kazanmaktadır. Bilgi teknolojilerinin gelişmesi, kültür ve kültürle ilişkili endüstrilerin ülke ekonomilerindeki payının artması, eğitim seviyesinin yükselmesi, çalışan nüfustaki yüksek öğretim mezunlarının oranının artması, geleneksel ekonominin terk edilmesi kentte yaşayanların beklentilerinin değişmesine de neden olmaktadır. Kişilerin ve şirketlerin yer seçim kararlarında kültürel açıdan zengin ve gelişmiş kültür altyapısına sahip kentler ön plana çıkmaktadır.

Ekonomik, fiziksel ve sosyal yapıdaki bu değişim, kentlerin ele alınış biçiminin değişmesini de kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu kapsamda; birbirinden farklı, kimliğine sahip çıkan, farklılıklar içeren, yeni farklılıklara olanak yaratan, kültürel çeşitliliği destekleyen, kültürel mirasını koruyan, yaşam kalitesi yüksek, kültürel yaşam açısından zengin kentler ön plana çıkarak, kentleri bu kapsamda ele alan planlama yaklaşımı çözüm haline gelmektedir. Bu durumda ise kültürü planlamanın merkezine koyan kültür odaklı planlama yaklaşımı kentlerin değişen ihtiyaçları karşısında ön plana çıkmaktadır.

Kültür odaklı planlama yaklaşımı kentin ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutları arasından kültür üzerinden bağlar kurması nedeniyle kentin tüm bileşenlerini rahatlıkla ele alabilmektedir. Kültürün antropolojik tanımının, bir başka deyişle insan ve mekanla olan bağlantısının merkezde bulunduğu bu planlama yaklaşımı, gelişmenin farklı boyutlarına işaret ederek, kentsel gelişmeye yön vermektedir.

Kültür odaklı planlama ile farklı disiplinler arasında kültür üzerinden bağ kurularak kentin gelişmesine yönelik hedef ve politikalar stratejik bir tutum içerisinde ele alınmaktadır. Kültür odaklı planlama, kaynağını kentten ve yaşayan kültürden alması nedeniyle kentlerin hızla değişen yapısına cevap verebilecek niteliktedir.

Kültür odaklı planlama;

- Kentin değerlerini stratejik bir tutumla ele alması,
- Günün ihtiyaçlarına göre şekillenebilmesi,
- Farklılıklara olanak yaratması,
- Esnek olması,

itibariyle kentlerin değişen yapısı içerisinde çözüm haline gelmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen kültür odaklı planlama örneklerinde, kentlerin izlediği yöntem aynı olmasına rağmen, planlama sürecinin her kentin kimliğine göre farklı şekillendiği görülmektedir. Plan sürecinin birbirini tamamlayan stratejik program ve projeler bütününden oluşması, planlama sürecindeki hata payını en aza indirmektedir. Hedeflerin değişmesi durumunda ise hızla evrilebilmektedir.

Kültür ve kültürel kaynakların kentsel gelişme üzerindeki etkisini analiz etmeye yönelik yürütülen çalışmada, kültür odaklı planlama yaklaşımının, kültürel kaynakların stratejik kullanımı ile kentsel ve toplumsal gelişmeyi sağladığı görülmüştür.

Ek-1

Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Kültürün Ele Alınış Biçimi⁴³

Almanya

Yetki: Merkezi düzeyde Eğitim ve Kültür İşleri Bakanlığı bünyesinde örgütlenmiştir.

Mali Destek: Merkezi hükümet, yerel ve bölgesel sorumlular koruma programları için geri ödemesiz bağışlar, düşük faizli krediler ve vergi yardımlarında bulunmaktadır.

Fransa

Yetki: Koruma strateji ve plan uygulamalarından Kültür Bakanlığı sorumludur. Belediyelerin koruma planı yapma yetkileri yoktur. Bir kentsel alanın koruma altına alınması için kentin belediye meclisinin, Kültür Bakanlığı bünyesindeki bir birime başvurması gerekmektedir. Korunacak alana ilişkin yapılacak proje, bakanlığın vilayetteki birimiyle uzmanlığı Bakanlıkça onaylanan ekip tarafından yapılmaktadır. Bakanlığın dışında proje yapımını üstlenen mimarlık ve şehircilik büroları da hizmet vermektedir.

Mali Destek: Toplam masrafın %30'una kadar verilen kredilere 10 yıl vade ve %7 oranında faiz oranı uygulanmaktadır.

İngiltere

Yetki: Merkezi düzeyde anıtların korunmasından Çevre Bakanlığı, eski yapılar, özel mimari eserler, tarihsel değerler ve tarihi kentler / alanların korunmasından Dışişleri Bakanlığı yetkilidir. Ayrıca yasal bir statüye sahip olan "The National Trust" ve

⁴³ Kentleşme Şurası, Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu Raporu Ek 5, Syf: 195-196, Nisan 2009. Aktaran: http://www.european-heritage.net/sdx/herein/national_heritage/ (National Heritage Policies:European Heritage Network) Protection and Cultural Animation of Monuments, Sites and Historic Towns in Europe, 1980 by German Commission for UNESCO, Bonn, Printed in the Federal Republic of Germany.)

yerel örgütleri, doğal ve tarihsel mirasın korunması, işletilmesi konusunda öneriler geliştiren birleşik bir kam kuruluşudur.

Mali Destek: Merkezi düzeyde Dışişleri Bakanlığı, korunacak tarihi yapı ve çevrelerin onarımları için karşılıksız yardımda bulunabilmektedir. Kentsel projelerde binaların onarılmasında mal sahibi, maliyetin % 50'sini, merkezi ve yerel birimler ise % 25'ini karşılamaktadır.

İtalya

Yetki: Merkezi otorite olan Kültür ve Doğal Varlıklar Bakanlığı, antik eserler, mimari değerler, doğal değer taşıyan alanlar, arşivler, ulusal müzeler ve merkezi enstitülerden sorumludur.

Mali Destek: Tarihi kent merkezlerinin korunması için gerekli olan maliyeti kapsayan teşvik fonu bulunmaktadır. Bunun için taşınmaz sahiplerinin ruhsatla, belediyeye başvurması yeterlidir. Öte yandan bölgesel yönetimlerin finansal desteklerini formüle etmek amacıyla "bölgesel kanunlar" çıkarılmıştır.

İspanya

Yetki: Koruma planları merkezi düzeyde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca ulusal planlama politikaları doğrultusunda hazırlanmakta ve yerel birimlerce uygulanmaktadır. Yerel birimlerin kent konseyleri, üst ölçekte belirlenen bu planlar doğrultusunda detay planı ölçeğine göre 1/500'den daha alt ölçeklere kadar değişen özel planlar hazırlamaktadır.

Mali Destek: Yürürlükteki yasalar doğrultusunda, yerel birimlerin bütçelerinden karşılanmaktadır.

Belçika

Yetki: Kültür Bakanlığı koruma politikalarının denetlenmesinden sorumludur. Her bölgeye özel Kurulan Komisyonlarda görev yapan uzmanlar, ayda iki kez toplanarak doğal ve kültürel varlıklar hakkında karar üretirler.

Mali Destek: Devlet, restorasyonlarda türe göre %30 ile %60 arasında, özel restorasyon uygulamalarında ise %90'a varan karşılıksız destek sağlar. Ayrıca il yönetimleri %20, belediye yönetimleri ise %10 oranında onarım ödeneği ayırmaktadır.

Hollanda

Yetki: Koruma planlarının hazırlanmasında merkezi düzeyde Kültürel İşler,

Mali Destek: Eski eserlerin bakımı, restorasyonu, kiralanması ve satın alınması konularında yasal statüye sahip özel kurumlar ve limited şirketler görev yapmaktadır.

Yunanistan

Yetki: Kültür ve Bilim Bakanlığı yetkilidir. Bölgesel ve yerel düzeyde hazırlanan koruma plan / projelerine ilişkin öneriler ve kararlar belediyeler ve merkez işbirliği ile verilmekte, Kültür ve Bilim Bakanlığı'nın bölgesel birimlerince denetlenmektedir

Mali Destek: Devlet, kendisine başvuran taşınmaz kültürel varlığı sahiplerine vergi indirimi yapmakta ve kentsel merkezde yüksek fiyatlı arazilerin oluşumunu engellemektedir. Devlet bağış, miras ve kamulaştırmalar yoluyla eski eser ve arkeolojik alanların mülkiyetlerini önemli ölçüde ele geçirmiştir.

KAYNAKÇA:

- **Adorno, Theodor W.** Kültür Endüstrisi, Kültür Yönetimi, İletişim Yayınları, 1. Baskı, Eylül 2007, İstanbul
- **Adorno, Theodor W.** Kültür Endüstrisini Yeniden Düşünürken, Cogito Dergisi, Sayı: 36, 2003
- **Adorno, Theodor W.** Minima Moralia, Metis Yayınları, 5. Baskı, Ekim 2007, İstanbul
- **Bademli, R. R.,** Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 2006
- **Bhabha, Homi K.,** The Location of Culture. London: Routledge, 1997.
- **Bailey, C., S. Miles ve P. Stark,** Culture-led Urban Regeneration and the Revitalization of Identities in Newcastle, Gateshead and the North East of England. International Journal of Cultural Policy, Cilt:10, Sayı:1, 2004 Sayfa:47–65.
- **Banks Mark, O'Connor Justin,** 'After the Creative Industries', International Journal of Cultural Policy, Cilt: 15, Sayı:4, Kasım 2009, Sayfa: 365- 373
- **Bianchini, F.,** Cultural Policy and Urban Regeneration: The Western European Experience. Manchester: Manchester University Press
- **Bianchini, F.,** A crisis in Urban Creativity? Reflections on the Cultural Impacts of Globalisation and on the Potential of Urban Cultural Policies
- **Bianchini, F.,** and Lia Ghilardi Santacatterina, Culture and Neighbourhoods: A Comparative Report, Strasbourg: Council of Europe, 1997
- **Bianchini, F., Parkinson, M.,** Cultural Policy and Urban Regeneration: The West European Experience, Manchester: Manchester University Press, 1993
- **Bianchini, F., M. Fisher, J. Montgomery ve K. Worpole,** City Centres, City cultures: The Role of the Arts in the Revitalisation of Towns and Cities. Manchester: Centre for Local Economic Strategies, 1998
- Creative City Network of Canada, Cultural Planning Toolkit
- Denizli'nin Geleceği Yol Haritası 2010-2023, ÇEKÜL, 2010
- Department for Culture, Media and Sport. "Local Cultural Strategies: Draft Guidance for Local Authorities in England". London: DCMS, 1999
- **Dreeszen, C.,** Community Cultural Planning Handbook: A guide for Community Leaders. Washington DC: Americans for the Arts

- **Ebewo P., Sırayı M.,** The Concept of Arts/Cultural Management: A Critical Reflection, The Journal of Arts Management, Law and Society, Cilt: 38, Sayı: 4, Kış 2009
- European Task Force on Culture and Development, In from the Margins: a Contribution to the Debate on Culture and Development in Europe. Strasbourg: Council of Europe, 1997
- **Evans, G.,** 2010, ‘Kültür için Planlama ya da Kültürel Planlama: Kültürü ve Yaratıcı Endüstrileri Haritalamak’, “İstanbul Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri Projesi” Pera Müzesi, 12 Şubat 2010
- **Florida R.,** The Rise of the Creative Class and How It’s Transforming Work, Leisure, Community and Everyday life, New York, Basic Books 2002
- **Ghilardi Lia,** Cultural Planning and Cultural Diversity, Noema Research and Planning Ltd. Londra, Council of Europe
- **Grodach, C., Loukaitou-Sideris A.,** Cultural Development Strategies and Urban Revitalization, A Survey of US Cities, International Journal of Cultural Policy, Cilt 13: No:4, 2007
- **Grogan D., Mercer C., Engwicht D.,** The Cultural Planning Handbook: An Essential Australian Guide . St Leonards, Australia: Allen & Unwin, 1995
- Kentleşme Şurası, Kentsel Miras, Mekan Kalitesi ve Kentsel Tasarım Komisyonu Raporu, 2009, Ankara
- Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) Yıllık 2009, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul Kasım 2009
- **Landry, C.,** Creativity and The City Thinking Through The Steps, The Urban Reinventors, Comedia, Sayı: 1, Haziran 2007
- **Mercer, C.,** “Brisbane’s Cultural Development Strategy: The Process, the Politics, and the Products”. In The Cultural Planning Conference . Victoria, Australia: EIT, 1991.
- **Mercer, C.,** The Impact of the Arts in Bath and North East Somerset, Bath and North East Somerset Council
- **Mercer, C.,** Cultural Planning for Urban Development and Creative Cities, 2006
- **Mercer, C.,** Towards Cultural Citizenship: Tolls for Cultural Policy and Development, Stockholm: Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 2002
- **Mills D.,** Cultural Planning - Policy Task, not Tool, Artwork Magazine, Sayı: 55, Mayıs 2003
- **Mumford, L.,** Tarih Boyunca Kent, Ayrıntı Yayınları, Birinci Basım, 2007

- **O'Connor, Justin** 'Creative Industries: a New Direction?', International Journal of Cultural Policy, Cilt:15, Sayı:4, Kasım 2009, Sayfa: 387-402
- **Open City: Designing Coexistence**, 4th International Architecture Biennale Rotterdam, Martien de Vietter, SUN, Amsterdam 2009
- **Perloff, H. S.**, The Arts in The Economic Life of the City: A study. New York: American Council for the Arts, 1979
- **Sacco Pier Luigi, Blessi Giorgio Tavano, Nuccio Massimiliano**, Cultural Policies and Local planning Strategies: What is the Role of Culture in Local Sustainable Development?, The Journal of Arts Management, Law and Society, Cilt:39, Sayı:1
- **Sirayi, M.**, Journal of Arts Management, Cultural Planning and Urban Renewal in South Africa, Vol:37, No:4, Kış 2008
- **Stevenson, D.**, 2004 'Civic Gold' Rush: Cultural Planning and the Politics of the Third Way. International Journal of Cultural Policy, Cilt:10, Sayı:1, Sayfa:119-31
- **Stevenson, D.**, Cultural Planning in Australia: Texts and Contexts, The Journal of Arts Management, Law and Society, Cilt:35, Sayı:1, Bahar 2005, Sayfa 36-48
- **The Economy of Culture in Europe Raporu**, European Commission Directorate-General for Education and Culture, 2006
- **The Role and Spatial Effects of Cultural Heritage and Identity (2004-2006)**, European Spatial Planning Observation Network (ESPON)
- **UNESCO, Convention Concerning The Protection of The World Cultural and Natural Heritage**
- **Yardımcı, S.**, Kentsel Değişim ve Festivalizm: Küreselleşen İstanbul'da Bienal, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2005

Internet Kaynakları:

<http://www.bcn.es>

<http://www.cekulvakfi.org.tr>

<http://www.citiesinstitute.org>

<http://www.creativecity.ca/>

<http://www.culture.gov.uk>

<http://ec.europa.eu>

<http://www.eurocities.eu/>

<http://www.european-creative-industries.eu/>

<http://www.europanostra.org/>

<http://www.istanbul2010.org.tr>

<http://www.kultur.gov.tr>

<http://www2.lse.ac.uk>

<http://www.newcastlelegateshead.com>

<http://www.noema.org.uk>

<http://www.onenortheast.co.uk>

<http://portal.unesco.org>

<http://www.tdk.org.tr>

<http://www.culturalplanning-oresund.net>

<http://www.unescobkk.org>

<http://www.unesco.org.tr>

<http://whc.unesco.org>

<http://whc.unesco.org>

<http://www.youtube.com>